

Stocker Miklós – Szabó Ágnes

A nemzetgazdasági versenyképesség sportszakmai és gazdasági aspektusai ¹

TM 7. sz. műhelytanulmány

BCE VÁLLALATGAZDASÁGTAN INTÉZET
VERSENYKÉPESSÉG KUTATÓ KÖZPONT

¹ A műhelytanulmány a TÁMOP-4.2.1.B-09/1/KMR-2010-0005 azonosítójú projektje, *A nemzetközi gazdasági folyamatok és a hazai üzleti szféra versenyképessége* címet viselő alprojektjének kutatási tevékenysége eredményeként készült.

Jelen műhelytanulmány az *Üzleti szféra és a versenyképesség műhely*,
A magyar vállalatok nemzetközivé válása c. kutatócsoportban készült.

Műhelyvezető: Városiné Demeter Krisztina

Kutatócsoport-vezető: Könczöl Erzsébet – András Krisztina

A tanulmány szakmai tartalma a forrás megjelölésével és a hivatkozási szokások betartásával
felhasználható és hivatkozható.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
Absztrakt.....	4
Abstract.....	5
Ábrajegyzék	6
Táblázatok jegyzéke	6
Bevezetés	7
1 Versenyképesség szintjeinek értelmezése.....	9
2 Nemzetgazdasági versenyképesség.....	12
2.1 Magyarország versenyképessége az IMD rangsora alapján	13
2.2 Magyarország versenyképessége a WEF rangsora alapján.....	15
2.3 Nemzetgazdasági fejlődési pályák.....	17
3 Nemzetgazdasági versenyképesség a versenysportban.....	19
3.1 Sportszakmai versenyképesség	19
3.2 Sportszakmai versenyképességet meghatározó gazdasági tényezők.....	26
4 Nemzetgazdasági versenyképesség és a szabadidősport kapcsolata	32
4.1 A szabadidősport fogalma és kapcsolódási pontjai a versenyképességgel.....	32
4.2 Hogyan válhat az egyén, a vállalat és a gazdaság versenyképesebbé a szabadidősport által? 34	
4.2.1 Egyéni szint.....	34
4.2.2 Vállalati szint.....	41
4.2.3 Makrogazdasági szint	44
5 Összegzés.....	49
Irodalomjegyzék.....	51
Melléklet.....	55
M.1. A versenyképesség szintjei és összetevői.....	55
M.2. Magyarország és a környező országok az IMD versenyképességi rangsorában	56
M.3. Nyári olimpiák összegzése	57
M.4. Egészségmutatók	58
M.5. Születéskor várható élettartam	59
M.6. Fizikai aktivitás gyakorisága	60
M.7. Rekreatív és kultúrára való költés.....	61

Absztrakt

Tanulmányunk a gazdasági versenyképességgel, kiemelten annak nemzetgazdasági szintű vetületével és a sport esetében történő értelmezésével foglalkozik. A gazdasági versenyképesség esetén kiemelten kezeljük az IMD és a WEF versenyképességi rangsorait, a sport esetén pedig szétválasztjuk a hivatásos és a szabadidősportot. A hivatásos sport esetén bemutatjuk a sportszakmai versenyképességet indikáló és a sportszakmai versenyképességre hatással lévő gazdasági és társadalmi mutatókat egyaránt. Összehasonlítási csoportot képeztünk, amelyben Magyarország és a környező országok szerepelnek és a komparatív elemzés kiterjed a gazdasági és a sportszakmai versenyképességre, valamint a sportszakmai versenyképességre ható gazdasági és társadalmi tényezőkre egyaránt. A sportszakmai versenyképességet az olimpiai érmek számával és azok pontértékével mérjük, amit az olimpiák teljes történelmére és az elmúlt 20 év különböző szakaszaira egyaránt vizsgálunk, míg a gazdasági és társadalmi tényezőket csak a mondanivalónk szempontjából legrelevánsabb évekre, az új évezredre vizsgálunk. A hivatásos sporttal kapcsolatos versenyképességi kérdésekből azt a következtetést vontuk le, hogy Magyarország történelmi sportszakmai eredményességének fenntartását a jelen gazdasági és társadalmi tényezők nem igazolják, sőt az elmúlt időszak visszaesését támasztják alá és a Londoni olimpián való szereplésünkkel kapcsolatban inkább az összehasonlítási csoporton belüli további visszacsúszást, mintsem az eredmény javulását támogatják.

A tanulmányban azt állítjuk, hogy egyéni, vállalati és makrogazdasági versenyképességet is javíthat a szabadidősport. Mikro szinten, majd makrogazdasági szinten elemeztük a szabadidősport hatásait, valamint próbáltunk választ keresni arra a kérdésre, hogy hogyan válhat az egyén, a vállalat és végső célként a gazdaság versenyképesebbé a fizikai aktivitás által. A kevesebb betegség és egészségügyi kiadás, vagy éppen a kedvezőbb várható élettartami mutatók mellett termelékenység-növekedés, a versenyképességi rangsorokban pedig előkelőbb helyezések érhetők el.

Kulcsszavak: versenyképesség, versenyképességi indexek, sportszakmai versenyképesség, sportgazdasági versenyképesség, olimpiák, makrogazdasági elemzések, szabadidősport hatásai

Sport and Economic Aspects of Competitiveness on National Level

Abstract

Our paper tackles the concept of competitiveness in the national level and interprets it also in the field of sport as well. In the economics field we focus on the competitiveness rankings of IMD and WEF and in the sport field we differentiate between professional and leisure sport. In the case of professional sport we introduce the measures of sport competitiveness and its influencing economic and social factors as well. We have made a peer group which contains Hungary and its neighboring countries and the comparative study tackles the sport competitiveness and the influencing economic and social factors as well. We measure sport competitiveness with the Olympic medal count and the medals point value, which is counted in the whole Olympic history, and different phases of the last 20 years. The economic and social factors are compared only in the new millennia as this is the most relevant time frame of this study. From the competitiveness analysis of professional sport we concluded that the maintenance of Hungary's historical sport successes is not proved by nowadays economic and social factors, however they support the past years decline. These factors also indicate that in London (2012) we would rather slip one more position back in the peer group, than rise again from our ashes.

In our opinion leisure sport could enhance the competitiveness of individuals, companies, and economy also. We analysed the effects of leisure sport on the microeconomic and macroeconomic level, and tried to find answer to that question how could be individuals, companies, and economy more competitive through leisure sport. Besides less illness and health care expenditures, longer life expectancy, productivity growth, countries could be well placed in competitiveness' rankings.

Keywords: competitiveness, competitiveness indices, sport competitiveness, economic competitiveness of sport, Olympics, macro-level analysis, effects of leisure sport activity

Ábrajegyzék

1.	ábra: Magyarország és a környező országok az IMD versenyképességi rangsorában	14
2.	ábra: Magyarország és a környező országok versenyképessége a GCI alapján	17
3.	ábra: Magyarország a GCI versenyképességi szakaszaiban	18
4.	ábra: Magyarország szereplése a nyári olimpiákon I.....	21
5.	ábra: Magyarország szereplése a nyári olimpiákon II.....	21
6.	ábra: Magyarország és a környező országok teljesítménye az olimpiákon 1992-től	23
7.	ábra: Magyarország és a környező országok GDP-je vásárló erő paritáson.....	27
8.	ábra: Magyarország és a környező országok katonai célú kiadásai.....	28
9.	ábra: Magyarország és a környező országok kormányzati kiadásai.....	29
10.	ábra: Import és Export Magyarországon	30
11.	ábra: Magyarország és a környező országok népessége 2010-ben	31
12.	ábra: Születéskor várható élettartam – GDP – egészségügyi kiadások.....	36
13.	ábra: Szabadidőben végzett fizikai aktivitás mértéke az EU27 országokban.....	38
14.	ábra: Háztartások sportcélú kiadásai 2000-2007	39
15.	ábra: Háztartások sportcélú kiadásai sport és egyéb szolgáltatásokra 2000-2007	40
16.	ábra: A háztartások sportcélú kiadásai a kultúrára szánt összegekhez és az összkidáshoz viszonyítva	41
M.5.	Születéskor várható élettartam	59
M.6.	Fizikai aktivitás gyakorisága.....	60
M.7.	Rekreációra és kultúrára való költség	61

Táblázatok jegyzéke

1.	táblázat: Az IMD nemzetgazdasági versenyképességének összetevői	13
2.	táblázat: Magyarország a GCI rangsorban.....	16
3.	táblázat: Olimpiai érmek száma országonként.....	20
4.	táblázat: A szabadidősport hatása az egyénre és az egyes hatások hozzájárulása a nemzetgazdasági versenyképességhez	35
5.	táblázat: Az integráló klasztereljárásban létrejött klaszterek átlagértékei	37
6.	táblázat: Vállalati mozgás-programok és hatásaik	42
7.	táblázat: Vállalati mozgás-programok és hatásaik a hiányzásra	43
8.	táblázat: A szabadidősport hatása a vállalatra és az egyes hatások hozzájárulása a nemzetgazdasági versenyképességhez	43
9.	táblázat: Számok, rangsorok: Sportolás, HDI, versenyképesség, GDP	47
10.	táblázat: A szabadidősport hatása a társadalomra/gazdaságra és az egyes hatások hozzájárulása a nemzetgazdasági versenyképességhez	48
M.1.	A versenyképesség szintjei és összetevői	55
M.2.	Magyarország és a környező országok az IMD versenyképességi rangsorában.....	56
M.3.	Nyári olimpiák összegzése.....	57
M.4.	Egészségmutatók	58

Bevezetés

Chikán Attila a Magyar Tudományos Akadémián 2009-ben tartott „A közgazdaságtudomány és a magyar sport” című előadásában hangzott el, hogy a mai magyar sportágazat versenyképessége alacsony szintű. Azt is elmondta, hogy a lakossági részvétel alacsony, a kormányzati támogatás nem hatékony, az egészségügyi, életminőségi mutatók rosszak, és az élsport eredményessége csökkenő. Záró mondatai között szerepelt, hogy a sport versenyképessége nemzeti érdek, a sport fejlesztése társadalmi és gazdaságpolitikai ügy és mivel hazánkban éppen csak elindultak a komoly elemzések, szükség van a témában kutatásokra, írásokra, elemzésekre. Ezen az úton indultunk el.

Tanulmányunk fókuszába Magyarország gazdasági és sportszakmai versenyképességét helyeztük. Ugyan a versenyképességet több szinten értelmezhetjük, s ezen szinteket az első fejezetben be is mutatjuk, a tanulmány célja a nemzetgazdasági szintű versenyképesség bemutatása, ennek mind a gazdasági, mind pedig a sportszakmai aspektusában. A sport esetén szétválasztjuk a hivatásos sport és a szabadidősport területeit, mivel ezen területeken lényegi különbségek tapasztalhatók, s így külön tárgyalásuk indokolt. A szemléletmód, a vizsgálódás fókusza is eltér.

A tanulmány elején bemutatjuk a versenyképesség szintjeit, majd lehatárolást teszünk a nemzetgazdasági versenyképességre. A nemzetgazdasági szintű versenyképesség esetén bemutatjuk a különböző definíciókat és a két legelismertebb versenyképességi indexet (IMD és WEF), amelyek esetében meg is vizsgáljuk hazánk teljesítményét. A hivatásos sport területére áttérve megvizsgáljuk hazánk sportszakmai versenyképességét, valamint azon társadalmi és gazdasági tényezőket, amelyek erre hatással vannak. Összehasonlítási csoportot képeztünk Magyarország és a környező országaiból és ezen országok esetében megvizsgáljuk mind a versenyképességi, mind a sportszakmai és az erre hatással lévő társadalmi és gazdasági tényezőket egyaránt.

Ugyan történelmi távlatban, Magyarország sportszakmai szempontból rendkívül sikeres országnak számít (nyári olimpiai aranyérmek számában 8., érmek pontértékében 7., téli és nyári olimpiai érmek pontértékének tekintetében 11.), sajnálatos módon a sportszakmai versenyképességre ható tényezőkben lényegesen gyengébb teljesítményt mutat, ami alátámasztja a közelmúlt sportszakmai sikereiben történő gyengülő teljesítményünket, s akár további gyengülést is előrevetíthet. A versenyképességi kutatások azonban reménnyel kecsegtetnek, mivel az innovációs versenyképességi szakaszra való áttérés esetén a sportszakmai versenyképességre ható

makrogazdasági mutatóink is lényegesen javulnának, mintegy pozitív táptalaját képezve a tradicionális sportszakmai sikereinkhez való közeledésnek.

A szabadidősport és a versenyképesség kapcsolatának értelmezése elsőre lehet, hogy nehézkesnek tűnik, de végignézve a makrogazdasági szinten értelmezett versenyképességi indexeket meghatározó tényezőket, többel is egyértelműen kapcsolatba hozható a szabadidősport (termelékenység, jólét, életszínvonal, GDP, rendelkezésre álló munkaerő és annak termelékenysége, HDI, humán tőke, egészségi állapot, várható élettartam hossza az adott országban, életminőség, halálozási ráta, társadalmi tőke). A szabadidősport és a nemzetgazdasági versenyképesség kapcsolatának vizsgálatát három szinten tesszük meg: egyrészt a szabadidőnkben való sportolás az egyéni versenyképességünket javíthatja, másrészt ha egy vállalat dolgozói sportolnak, akkor a vállalat is versenyképesebbé válhat, és ezen mikro szintű tényezők természetesen hatnak a nemzetgazdasági versenyképességünkre is. Emellett a szabadidőben végzett sportolásnak közvetlenül is vannak makrogazdasági hatásai. Ezen egyéni, vállalati és társadalmi/gazdasági hatásokat gyűjtjük össze, és vizsgáljuk meg, hogyan járulhatnak hozzá a nemzetgazdasági versenyképességhez.

1 Versenyképesség szintjeinek értelmezése

Napjaink gazdálkodástani gondolkodásának kulcsfogalmai között kitüntetett helyen szerepel a versenyképesség fogalma. Ugyan a versenyképesség fogalmát számos kutató különbözőképpen definiálja, abban általában egyetértés van, hogy a versenyképességet több szinten értelmezhetjük.

Az OECD által megfogalmazott, később az Európai Unió dokumentumaiban is alkalmazott definíció szerint: „a versenyképesség a vállalatok, iparágak, régiók, nemzetek és nemzetek feletti régiók képessége viszonylag magas tényezőjövedelem és viszonylag magas foglalkoztatási szint létrehozására egy fenntartható bázison, miközben a nemzetközi versenynek tartósan ki vannak téve.” (Framework Conditions for Industrial Competitiveness, [1994], idézi Némethné, [2010])

Leggyakrabban vállalati és nemzetgazdasági szinten szokták a versenyképességet értelmezni, mi azonban Chikán [2006] és Czakó-Gáspár [2007] alapján négy szinten fogjuk értelmezni: a termék, a vállalat, az iparág és a nemzetgazdaság szintjein. (Chikán [2006], Czakó-Gáspár [2007]) A versenyképesség szintjeinek jellemzőit mutatja a melléklet M1. táblázata.

A *nemzetgazdasági szintű versenyképesség* esetén a kutatások számos gazdasági és társadalmi tényező alapján vizsgálják az adott nemzetgazdaságokat általában abból a célból, hogy az adott ország termelékenységére, vállalatainak versenyképességére és a polgárainak jólétére vonatkozó hatásokat következtetni tudják.

A nemzetgazdasági szintű versenyképességet a sportban kétféleképpen értelmezhetjük, nemzetgazdasági sportszakmai versenyképességként és nemzetgazdasági szintű sportgazdasági versenyképességként. A sportszakmai versenyképesség esetén általában a sportszakmai eredményesség a versenyképesség mértéke, amit az olimpiai érmek számával, vagy pontértékével szoktak mérni. A versenyképesség célja itt nem a jólét, hanem az eredményesség, amit esetleg a termelékenység egy absztrakt változataként foghatunk fel. A sportgazdasági versenyképesség esetén pedig azokat a gazdasági és társadalmi tényezőket vizsgáljuk, amelyek az adott ország sportszakmai versenyképességére hatással vannak.

A nemzetgazdasági versenyképességet továbbá értelmezhetjük a hivatásos és a szabadidősportban egyaránt, ami ennek a tanulmányban a fókuszát képi, így ezeket a területeket a következő fejezetekben fogjuk kifejteni.

Az *iparági szintű versenyképesség* esetén adott nemzetgazdasági egységen belül szereplő

iparágot külföldi vállalatok csoportjához hasonlítjuk. Az iparág alatt azonos profilú vállalatokat értünk, amelyek közeli helyettesítési viszonyban lévő termékeket, vagy szolgáltatásokat állítanak elő, azaz azokat akik egymás versenytársai. Egy iparág akkor versenyképes, ha a termékei vagy szolgáltatásai iránt hosszú távon van fogyasztói igény, valamint ha képes a fogyasztói igények változásához alkalmazkodni. (Czakó-Gáspár [2007])

Az iparági szintű versenyképesség értelmezése a sportban kifejezetten problematikus. Önmagában már az iparág értelmezése sem megfelelő az értelmezés szempontjából, mivel a hivatásos-, vagy versenysport (vagy a manapság közkedvelt látványsport) alapvetően a szórakoztatóipar részét képezi, míg a szabadidősport inkább a rekreáció és az egészségügy részét kell(ene) képezze. A hivatásos sport esetén az iparág értelmezésében további problémát jelent, hogy a hivatásos sportnak különböző piacai vannak, amelyek más és más jellemzőkkel bírnak. A fogyasztói piacon például a hivatásos sportvállalatok az esetek többségében nem közvetlen helyettesítői egymásnak. A labdarúgás Fradi drukkere számára az Újpest FC - Budapest Honvéd mérkőzés egyáltalán nem helyettesít egyetlen Ferencváros mérkőzést sem, míg számára egy Forma1 verseny, vagy egy kocsmai verekedés közvetlen helyettesítő lehet. Hasonló a helyzet a közvetítési jogok piacán, a sportszponzori piacon és a merchandise piacon egyaránt, azaz minden olyan piacon, amely elsődlegesen a fogyasztót célozza meg. Egyedül a játékos piac az, ahol a hagyományos iparág-értelmezés helytálló, de még itt is akadnak olyan játékosok, akibe a csapat olyan értékeket nevelt, hogy nem hagyják el a csapatot jobb ajánlat esetében sem.

A pontos értelmezés szempontjából a hivatásos sportban érdemes a szórakoztatóipart mint ágazatot, a sportágot pedig mint nagyon erős helyettesítő termékekkel működő iparágot értelmezni. A hivatásos sportban iparági szintű versenyképessége esetén a sportági összehasonlítás a legegyszerűbb, mivel más országok, azonos sportágaival viszonylag könnyen tudunk összehasonlításokat tenni, ráadásul vannak közös európai kupasorozatok, ahol ez explicite meg is történik. A szabadidősport a szolgáltató szektor része, ahol igazából az összes szabadidős tevékenység helyettesítő terméknek számít. Nem feltétlenül üzleti alapon működő szolgáltatók elégítik ki az összes szabadidősport-szükségletet. Sportolhatunk üzleti alapon működő szolgáltatóknál, állami/önkormányzati/közösségi létesítményekben, parkokban, civil szervezetekben (egyesületekben) vagy akár otthon is.

A *vállalati versenyképesség* „a vállalatnak azon képessége, hogy a társadalmi felelősség normáinak betartása mellett tartósan tud olyan termékeket és szolgáltatásokat kínálni a fogyasztóknak, amelyeket azok a versenytársak termékeinél (szolgáltatásainál) inkább hajlandók a vállalat számára nyereséget biztosító feltételek mellett megfizetni. Ezen versenyképesség feltétele, hogy a vállalat

legyen képes a környezeti és a vállalaton belüli változások értékelésére és az ezekhez való alkalmazkodásra, a versenytársaknál tartósan kedvezőbb piaci versenykritériumok teljesítésével.” (Chikán [2006] p. 43, Czakó-Gáspár [2007] p.260-261)

A vállalati versenyképesség a hivatásos sportvállalatok esetén az iparág értelmezésének problémája miatt ismét problematikus, de ez a probléma a korábbi meghatározásokkal kezelhető. További problémák adódnak azonban a társadalmi felelősségvállalás normáinak betartása esetén a magyarországi hivatásos sportvállalatoknál, mert ez aggályos, de még ennél is nagyobb a probléma a nyereséget biztosító feltételek melletti fogyasztással, mivel ez gyakorlatilag néhány ritka sportvállalaton (például a DVSC a fociban, Szolnoki Olaj a kosárlabdában és az MKB Veszprém a kézilabdában) kívül másoknak nem igazán sikerül.

A szabadidősport esetében viszont viszonylag könnyű az értelmezés, ugyanis a szabadidősport vállalatok a versenyképesség szempontjából tökéletesen hasonlóak minden egyéb vállalathoz.

A *termék szintű versenyképesség* esetében az adott terméket szokás annak hazai, vagy külföldi versenytársaival, esetleg helyettesítő termékeivel összehasonlítani. A termék vagy szolgáltatás különböző értékeket nyújt, vagy nyújthat a fogyasztók számára és az adott termék akkor nevezhető versenyképesnek, ha a fogyasztók a versenytársak termékeinél inkább hajlandók a vállalat számára nyereséget biztosító feltételek mellett megfizetni.

A hivatásos sport esetében érdemes lehetne egy új versenyképességi szint, a regionális szintű versenyképesség szintjének a bevezetése. A hivatásos sportban az európai és egyéb nemzetközi kupasorozatok számos sportágban kiváló példáját adják a regionális szintű szerveződésnek, sőt azt is láthatjuk, hogy e regionális szerveződések között akár komoly különbségek is lehetnek (akár csak a labdarúgás és a kézilabda bajnokok ligáját vizsgáljuk, de ez más sportágakra éppúgy jellemző). A regionális versenyképességi szint bevezetése a hivatásos sportban azonban nem fókuszra jelen tanulmánynak, ezt inkább mint további kutatási irányt tudjuk elképzelni.

A hivatásos sportvállalatok számos különböző értéket nyújtanak nemcsak fogyasztóik, hanem egyéb más stakeholdereik számára is. A kulcskérdés azonban inkább arra helyeződik át, hogy az adott érdekcsoportok mely értékeket realizálják és mely értékekért képesek és hajlandók fizetni (Stocker [2010]). A szabadidősport-vállalatokra éppúgy értelmezhető a termék szintű versenyképesség, sőt talán még könnyebben termékbe, vagy szolgáltatásba csomagolható értékeket nyújtanak a fogyasztóiknak.

2 Nemzetgazdasági versenyképesség

A nemzetgazdasági versenyképesség első definícióját Cohen et al [1984] az alábbiaként határozza meg: „a nemzet versenyképessége annak a mértéke, hogy szabad és tiszta piaci feltételek között olyan termékeket és szolgáltatásokat tud előállítani, amelyet kiállják a nemzetközi piacok próbáját, miközben polgáraik reáljövedelmét egyaránt növelik. A versenyképesség a nemzeti szinten a kiemelkedő termelékenységen és a gazdaság azon képességén nyugszik, hogy képes kibocsátását a magas termelékenységű tevékenységek felé elmozdítani, amelyek így magasabb reáljövedelmet tudnak generálni. A versenyképesség növekvő életszínvonallal, növekvő foglalkoztathatósági lehetőségekkel és azzal a képességgel van kapcsolatban, hogy a nemzet fenn tudja tartani nemzetközi kötelességeit.” (Cohen et al [1984])

„A nemzetgazdaságok versenyképessége azt vizsgálja, hogy a nemzetgazdaságok miként teremtik meg és tartják fenn azt a környezetet, amelyik megerősíti vállalataik versenyképességét.” (IMD, [2007] p.702 idézi Chikán-Czakó [2009] p.51)

A World Economic Forum (WEF) úgy definiálja a versenyképességet, mint „azon intézmények, szakpolitikák és tényezők együttese, amelyek az adott ország termelékenységének szintjét határozzák meg.” (WEF [2010])

Az Európai Unió nemzetgazdasági versenyképességi piramisa az életszínvonalat helyezi a piramis csúcsára, amelyet szerintük a foglalkoztatás és a termelékenység alakulása határoz meg össztársadalmi szinten (Chikán-Czakó, [2009]).

A magyar szakirodalomban a nemzetgazdasági és vállalati versenyképesség fogalmi meghatározásainál, a vállalati versenyképesség mérésénél Chikán [1995, 2006] jelenti a kiindulópontot. A nemzetgazdasági és a vállalati versenyképesség kapcsolódásának koncepcióját Chikán [2008] fogalmazta meg először.

Chikán szerint „egy nemzetgazdaság versenyképessége abban áll, hogy úgy tud létrehozni, felhasználni, illetve a globális verseny keretei között értékesíteni termékeket és szolgáltatásokat, hogy ennek során állampolgárainak jóléte és saját termelési tényezőinek hozadéka fenntartható módon növekszik.” (Chikán-Czakó [2009] p. 77)

A nemzetgazdasági versenyképességet különböző versenyképességi rangsorokban publikálják, amelyek számos mutató alapján, aggregát indexként határozzák meg az adott nemzet

versenyképességét. A legismertebb versenyképességi rangsorok az IMD 2 World Competitiveness Yearbook-ja és a World Economic Forum The Global Competitiveness Report nevezetű rangsorai (Chikán-Czakó [2009]), amelyek a legátfogóbb és leghosszabb múlttal rendelkező éves jelentések (Czakó, [2004]). Vannak olyan kutatások is, amelyek valamilyen ismérv alapján kiválasztott országok versenyképességét vizsgálják (ugyancsak számos gazdasági mutató alapján). Hazánkkal kapcsolatban ilyen kutatásként Zinnes et al: Átalakuló gazdaságok versenyképességi benchmarkja lehet érdekes. (Zinnes et al [2001])

2.1 Magyarország versenyképessége az IMD rangsora alapján

Az IMD versenyképességi rangsorát négy tényezőcsoport határozza meg, ezek a gazdasági tényezők, a kormányzati munka hatékonysága, a gazdálkodás hatékonysága, valamint az infrastruktúra. Ezen négy tényező összetevőit mutatja a következő 1. táblázat.

1. táblázat: Az IMD nemzetgazdasági versenyképességének összetevői

Gazdasági teljesítmény	Kormányzati hatékonyság
A hazai gazdaság	Költségvetés
Külkereskedelem	Monetáris politika
Nemzetközi beruházások	Intézményrendszer
Foglalkoztatottság	A gazdálkodásra vonatkozó jogszabályok
Árak	Társadalmi-etikai tényezők
A gazdálkodás hatékonysága	Infrastruktúra
Termelékenység	Alapinfrastruktúra
A munkaerőpiac állapota	Technológiai infrastruktúra
Finanszírozás	Tudományos infrastruktúra
Vállalatvezetési és gazdálkodási gyakorlat	Egészségügy és környezet
Attitűdök és értékek	Oktatás

Forrás: IMD [2007], Báthory [2006] idézi Chikán-Czakó [2009]

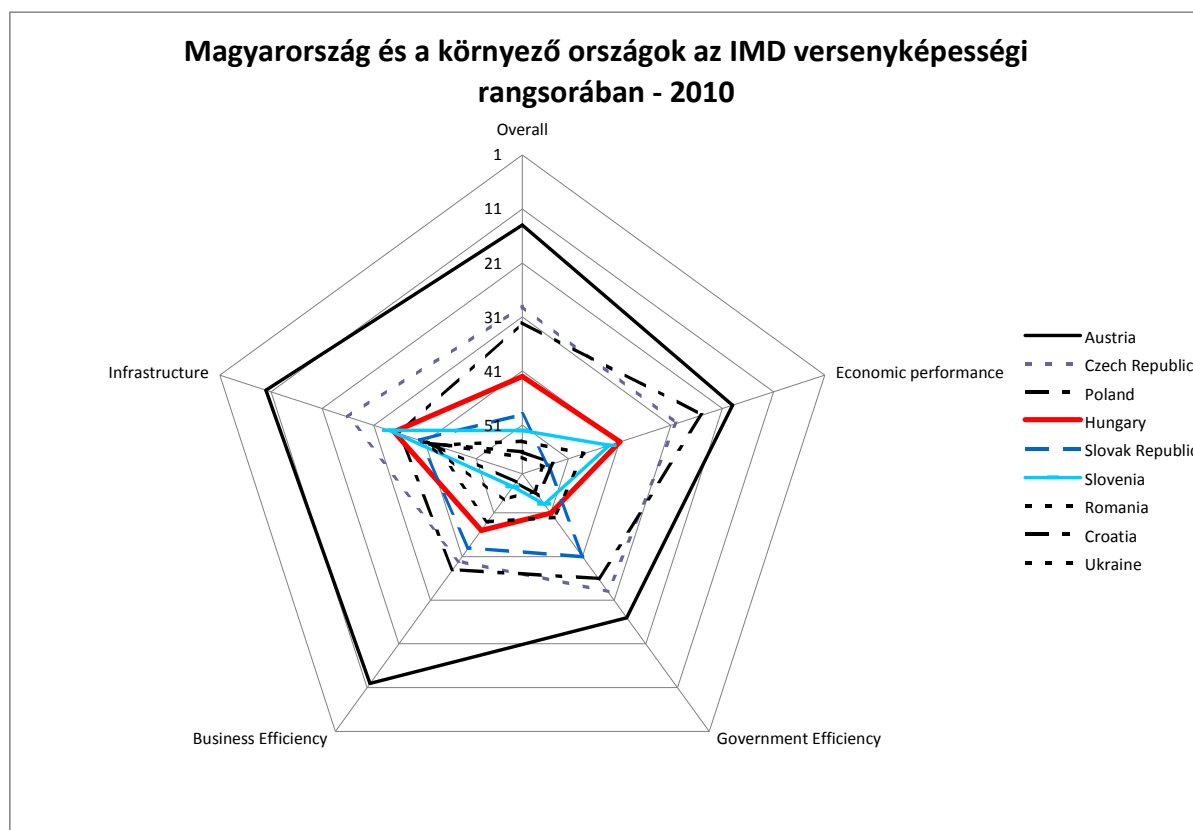
A teljes versenyképességi index 331 kritérium alapján kerül meghatározásra, amelyet egyébként már 1989 óta publikálnak, és amelyben az elmúlt években Magyarország általában a 35-45-ik helyek környékén áll. Az IMD versenyképességi rangsorában hazánk eredményeit a szomszédos

² Híres Lausanni Business School

országokkal lévő összehasonlításban mutatja az 1. ábra és M1. táblázat³.

A teljes IMD rangsor bemutatása meghaladja e tanulmány fókuszát és kereteit, így ezt természetesen nem közöljük, a szomszédos országokkal való összehasonlítást azonban érdekesnek tartjuk, továbbá a későbbiekben elemzett sportszakmai versenyképességnél is ők fogják az összehasonlítási alapot képezni. Az 1. ábrán a 2010-es IMD rangsorban hazánk és a környező országok láthatók. Szerbia azért nem szerepel az ábrán, mivel a szerb adatok nem képezik az IMD adatbázisnak a részét és ugyan Csehország és Lengyelország nem közvetlen szomszédos ország, azonban számos gazdasági és gazdaságpolitikai kérdésben használjuk őket összehasonlításképp, így jelen tanulmányban is szerepelnek.

1. ábra: Magyarország és a környező országok az IMD versenyképességi rangsorában

Forrás: saját szerkesztés az IMD World Competitiveness Yearbook adatai alapján

Az ábrán egyébként a nagyobb koncentrikus pókháló a nagyobb versenyképességet mutatja,

³ Az M1. táblázat a mellékletben található

ahol hazánk a környező országok rangsorában a negyedik helyen szerepel. Az 1. táblázatban az elmúlt öt év adatai szerepelnek, amivel kapcsolatban fontos megjegyeznünk, hogy az abszolút rangsorban elfoglalt helyünk romló tendenciát mutat (az elmúlt öt évből 2010-ben javult egyedül a magyar versenyképesség az IMD rangsor alapján). Továbbá a környező országok közül Lengyelország 2009-ben előzött meg minket, míg 2010-ben Szlovákia és Szlovénia visszazuhant mögénk.

2.2 Magyarország versenyképessége a WEF rangsora alapján

A World Economic Forum (WEF) 1979 óta publikálja a Global Competitiveness Reportot, amelyben a listában szereplő gazdaságok erősségeit és gyengeségeit igyekeznek bemutatni, abból a célból, hogy a vállalatvezetők és a különböző szakpolitikák alkotói egy összehasonlító elemzéssel rendelkezzenek a versenyképesség akadályainak azonosítására és leküzdésük módjaira. A rangsor metodológiája a kezdetek óta többször átalakult, a jelenlegi számítás 2005 óta működik, eredményváltozója a Global Competitiveness Index (Globális Versenyképességi Index – GCI), amely a nemzetgazdasági versenyképességet hivatott mutatni és egyaránt nyugszik mikroökonómiai és makroökonómiai alapokon is. (WEF [2010])

A WEF mérések 112 alapmérést súlyoznak össze. Az eredeti WEF mérések mindegyike egy 1-7 skálán adott pontszám. Ha az adott ország az adott versenyképességi mérés szerint gyengén teljesít, akkor 1-hez közeli értékelést kap, ha jól teljesít, akkor az értékelés a 7-eshez közelít. Az eredeti méréseket előbb 12 aggregátummá súlyozzák össze. Ezt a 12 aggregátumot 12 pillérnek nevezik. Ezt követően a 12 pillért három fő aggregátummá súlyozzák – alaptényezők, hatékonysági tényezők, innovációs és modernizáló tényezők –, melyekből egyetlen mérőszám alakul ki egy végső súlyozással, a globális versenyképességi index. A GCI 12 pillérét és Magyarország eredményét a 2. táblázat mutatja. (Boda [2010])

A GCI indexnek fontos üzenetei vannak hazánk számára, az innováció, az intézmények és az üzleti módszerek fejlettsége terén a többi tényezőhöz képest kirívóan gyengén teljesítünk, így ezek azok a területek, amelyeken feltétlen beavatkozás szükséges. Mindezek mellett a kutatásban résztvevők az üzletmenettel kapcsolatos legnagyobb problémáknak: az adók és járulékok mértékét, az adószabályozások változékonyságát, a finanszírozáshoz való hozzáférést, a korrupciót és a szakpolitikák instabilitását emelték ki. (WEF [2010]) Érdekes, hogy az egészségügy és az alap és felsőfokú oktatás területén a legjobbak a GCI értékeink, miközben a hazai köztudatban az egészségügy és az oktatás válsága nyilvánvaló. Ebből az a következtetés vonható le, hogy míg ugyan nemzetközi

viszonylatban az egészségügyben és az oktatásban viszonylag jó helyet foglalunk el, a magyar társadalom igénye ennél jóval magasabb. Egyébként ez a két terület kiemelt fontosságú, hiszen ezen területeken alakul ki és kerül „karban tartásra” a nemzet emberi erőforrása.

2. táblázat: Magyarország a GCI rangsorban

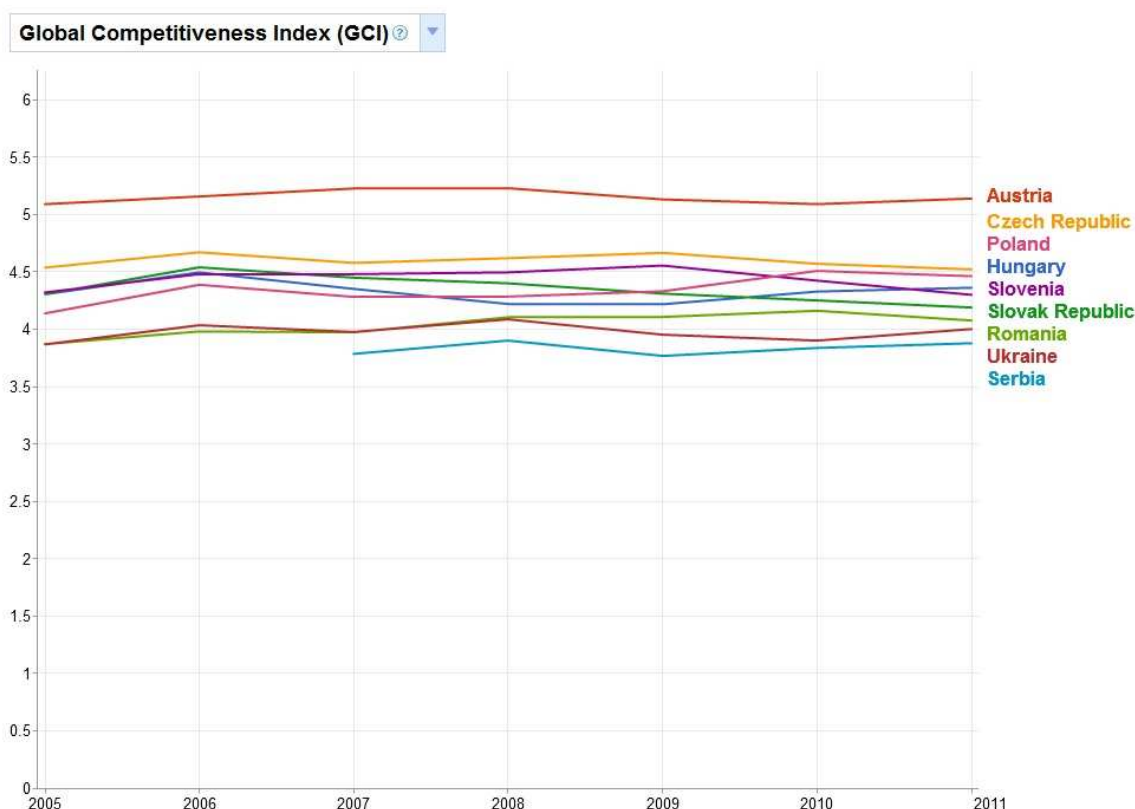
Megnevezés	Rangsor (139 országon belül)	Abszolút mérés (1-7)
GCI 2010–2011	52	4,3
GCI 2009–2010 (133-ból)	58	4,2
GCI 2008–2009 (134-ból)	62	4,2
Alap tényezők	59	4,6
1. pillér: Intézmények	79	3,8
2. pillér: Infrastruktúra	51	4,4
3. pillér: Makróökonómiai környezet	69	4,6
4. pillér: Egészségügy és alapfokú oktatás	57	5,9
Hatékonysági tényezők	41	4,4
5. pillér: Felsőoktatás és képzések	34	4,8
6. pillér: Termékpiacon hatékonyság	67	4,2
7. pillér: Munkapiaci hatékonyság	62	4,5
8. pillér: Pénzügyi piac fejlettsége	68	4,2
9. pillér: Technológiai felkészültségi szint	37	4,4
10. pillér: Piacméret	49	4,3
Innovációs és modernizáló tényezők	51	3,7
11. pillér: Az üzleti módszerek fejlettsége	69	3,9
12. pillér: Innováció	41	3,6

Forrás: Boda [2010]

A GCI index esetében a korábban már vizsgált környező országokkal való összehasonlítás mutatja a 2. ábra.

Érdekesség, hogy míg az IMD méréseiben hazánk versenyképessége az elmúlt években romló tendenciát mutat, addig a GCI méréseiben javul a versenyképességünk, de a környező országok közül Magyarország mindkét mérés esetében a negyedik helyen szerepel. A két mérés eredménye között a kiválasztott országokat tartalmazó csoportban mindössze Szlovénia eredményében van különbség, ezt ugyanis a GCI az IMD mérésénél jobbra értékeli. A WEF kutatás már Szerbia értékeit is tartalmazza, ezek azonban a kiválasztott csoport legvégén szerepelnek.

2. ábra: Magyarország és a környező országok versenyképessége a GCI alapján

Forrás: Saját szerkesztés a Global Competitiveness Report alapján Google public data explorerrel

2.3 Nemzetgazdasági fejlődési pályák

A WEF kutatások rendelkeznek egy további érdekes tényezővel, foglalkoznak ugyanis a nemzetgazdasági fejlődési pálya vizsgálatával is. Porter kutatási eredményei alapján a GCI kutatások a vállalatok versenyképességét meghatározó domináns tényezőket figyelembe véve három féle versenyképességi szakaszt határoznak meg, ezek:

- *Az Erőforrás alapú versenyképesség*, ahol a rendelkezésre álló erőforrások, és azok kiaknázása határozza meg a gazdaság eredményességét. A vállalatok versenyképességének alapját a tényezőköltségek jelentik
- *A Hatékonyság alapú versenyképesség*, ahol a kormányzatot is és a vállalatokat is határozott és koncentrált befektetések jellemzik modern, hatékony és gyakran nagyméretű kapacitások létrehozása érdekében. A vállalatok versenyképességében a hatékonyság javítása kerül előtérbe.

- És az *Innováció alapú versenyképesség*, ahol innováció révén mind az erőforrások mind pedig a termelési tényezők (technológiák, ismereteket, módszerek) folyamatos megújítása és megteremtése válik a nemzetgazdasági versenyképesség alapjává. Az innováció legfőbb indikátorát az ismeretek és készségek termelési célú alkalmazása jelenti, amelyben a vállalati szférának kiemelt jelentősége van (Chikán – Czakó [2009])

A 3. ábra mutatja Magyarország értékeit a versenyképességi szakaszok viszonylatában. Az ábrán jól látszik, hogy hazánk azon országok közé tartozik, amelyekre épp a hatékonyság alapú és az innováció alapú versenyképességi szakaszok közötti átmenet a jellemző. A két görbe szinte teljesen lefedi egymást, szignifikánsan csak az intézmények esetén negatívan és a piacméret esetén pozitívan térünk el az átmeneti szakaszban lévő országok átlagától. Az innováció alapú versenyképességi szakasz egy fontos célkitűzés lehet a magyar gazdaság számára, azonban intő jel, hogy pont az innováció az a pillér, amelyen a legrosszabb a eredményünk.

3. ábra: Magyarország a GCI versenyképességi szakaszaiban

Forrás: WEF [2010] p. 178

3 Nemzetgazdasági versenyképesség a versenysportban

3.1 Sportszakmai versenyképesség

A nemzetgazdasági versenyképességet alapvetően kétféleképpen értelmezhetjük a hivatásos sport területén úgy, mint nemzetgazdasági sportszakmai versenyképesség, illetve mint azok a gazdasági tényezők, amelyek a hivatásos sportvállalatok versenyképességének kialakítását és fenntartását eredményezik.

A nemzetgazdasági sportszakmai versenyképesség alatt általában az adott nemzet sportszakmai sikerességét értik a kutatók. Ennek az az oka, hogy a versenysportban a sportteljesítményt kifejezetten objektív mutatókkal mérik (idő, gólok száma, pontszám stb.⁴), amelyekből rangsorokat készítenek (eredmény, helyezés), ezek pedig könnyen összehasonlíthatók. Így az a nemzet számít sportszakmai értelemben versenyképesebbnek, amely adott versenyrendszerben nagyobb sikereket ér el.

A sikerességet leggyakrabban az olimpiai érmek számával, vagy az olimpiai ponttáblázattal mérik a kutatók és azokat a tényezőket vizsgálják, amelyek erre, mint eredményváltozóra hatással vannak. (Bernard – Busse [2001], Hoffmann et al [2002], Sterken – Kuper [2003], Moosa – Smith [2004], Mitchel - Stewart [2007], Csillik [2008])

Az olimpiai érmek számát az irodalomban megtalálható jobb mérőeszköz hiányában elfogadható mérőszámnak tartjuk, bár az aranyérmek szerinti lexikografikus rendezéssel nem értünk egyet, így talán az éremtáblázat pontértékei, vagy a ponttáblázat jobb mérőszám lehet. A nemzetgazdasági szintű sportszakmai versenyképesség esetében az eredményesség, vagy sikeresség alatt a továbbiakban az említett három fogalmat értjük (érmek száma, érmek pontértéke, ponttáblázat pontszáma) és az éppen alkalmazott operacionalizált változóról az aktuális számításoknál szólunk. A 3. táblázat mutatja a nyári olimpiákon legsikeresebb országokat és az összehasonlításban részt vevő környező országokat.

⁴ Ugyan számos pontozásos sportágnál azt szokták felvetni, hogy a pontozó bírák szubjektív értékítéletet alkotnak

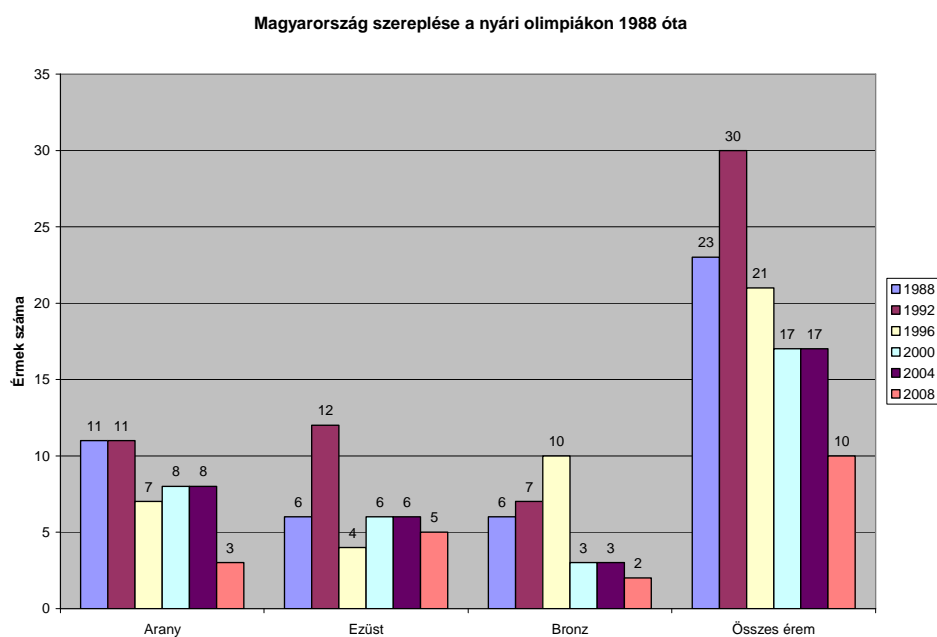
3. táblázat: Olimpiai érmek száma országonként

	Rangsor Pontszám	Pontszám	Arany	Ezüst	Bronz	Total	Rangsor Nyári	Rangsor Összesített
United States (USA)	1	7470	929	729	638	2296	1	1
Soviet Union (URS)	2	3228	395	319	296	1010	2	2
Germany (GER)	3	2407	247	284	320	851	3	3
Great Britain (GBR)	4	2053	207	255	253	715	4	6
France (FRA)	5	1824	191	212	233	636	5	5
Italy (ITA)	6	1595	190	157	174	521	6	4
Hungary (HUN)	7	1377	159	141	159	459	8	11
Sweden (SWE)	8	1363	142	160	173	475	10	8
East Germany (GDR)	9	1279	153	129	127	409	9	7
China (CHN)	10	1271	163	117	105	385	7	9
Australia (AUS)	11	1230	131	137	164	432	11	14
Japan (JPN)	12	1077	123	112	126	361	12	15
Russia (RUS)	13	943	108	97	112	317	13	12
Finland (FIN)	14	869	101	83	115	299	14	13
Romania (ROU)	15	814	86	89	117	292	15	20
Netherlands (NED)	16	688	71	79	96	246	16	17
Canada (CAN)	17	680	58	94	108	260	20	16
Poland (POL)	18	669	62	80	119	261	19	23
Czechoslovakia (TCH)	25	437	49	49	45	143	23	26
Yugoslavia (YUG)	31	264	28	31	31	90	32	34
Ukraine (UKR)	33	252	28	22	46	96	33	33
Austria (AUT)	34	224	18	33	35	86	37	21
Czech Republic (CZE)	46	97	10	12	11	33	45	40
Slovakia (SVK)	51	64	7	8	5	20	51	49
Croatia (CRO)	61	41	3	6	8	17	62	52
Slovenia (SLO)	66	37	3	5	7	15	63	63
Serbia (SRB)	107	5	0	1	2	3	109	111

Forrás: Saját szerkesztés IOC adatok alapján

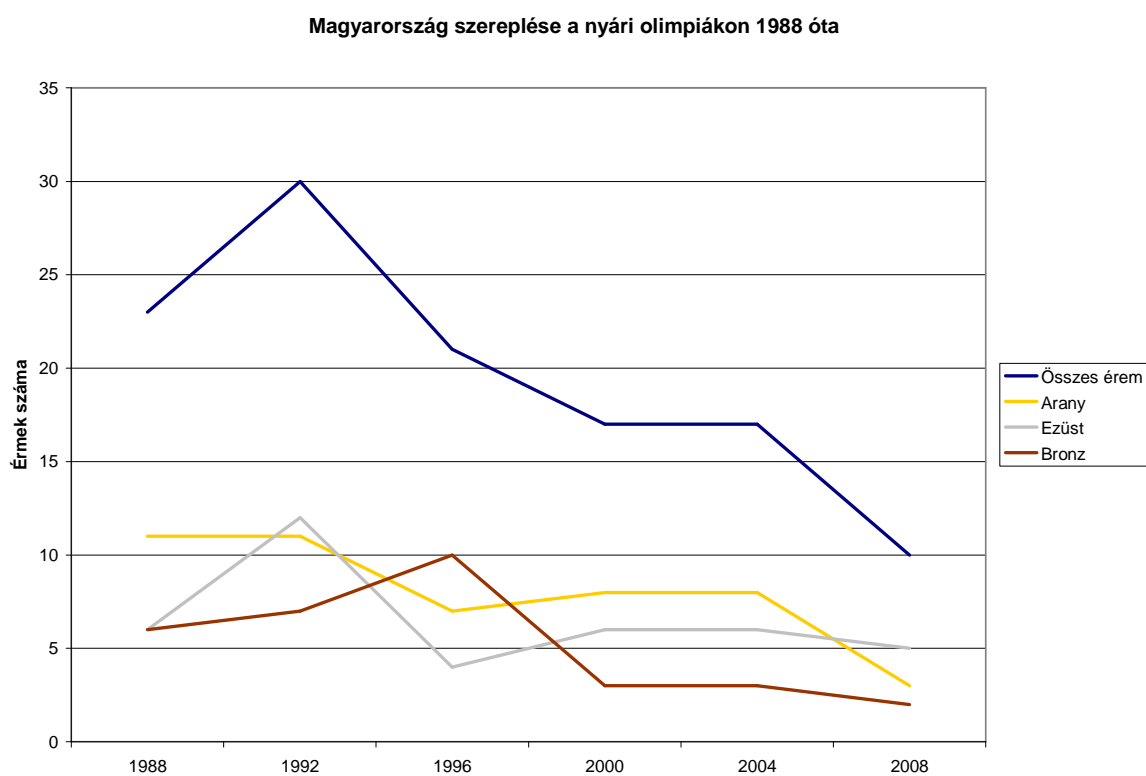
A nyári olimpiák összesített listáján Magyarország az igen előkelő hetedik, vagy nyolcadik helyen áll, attól függően, hogy az aranyérmek számát, vagy az érmek pontértékét vesszük figyelembe. Ha ehhez figyelembe vesszük a téli olimpiákat is, akkor a még mindig igen előkelő 11. helyen szerepelünk. Ha a gazdasági versenyképességgel kapcsolatban alkalmazott környező országokkal történő összehasonlítást az összesített ponttáblázaton elvégezzük láthatjuk, hogy toronymagasan vezet Magyarország a környező országokkal szemben, és a legjobb 20 ország közé csak Románia és Lengyelország került be. Ebből azonban nem szabad hosszú távú következtetéseket levonnunk, ugyanis hazánk komoly romló tendenciát mutat az olimpiai érmek számában, ahogyan az a 4. és 5. ábrán látható.

4. ábra: Magyarország szereplése a nyári olimpiákon I.

Forrás: Saját szerkesztés

5. ábra: Magyarország szereplése a nyári olimpiákon II

Forrás: Saját szerkesztés

Az 1992-es olimpián Barcelonában volt a legjobb teljesítményünk az elmúlt 24 évben 11 arany, 12 ezüst és 7 bronzéremmel. Ezután nem sokkal következik teljesítményben az 1988-as Szöuli olimpia, ahol 11 arany mellett 6 ezüstöt és 6 bronzot szereztek a magyar olimpikonok. 1992 óta azonban a romló tendencia az érmek számában világosan látszik és egyáltalán nem biztos, hogy a pekingi kudarccal befejeződik. Peking után egyébként számos sportkonferencia programján szerepelt, hogy mit kellene tennie a magyar sportnak, hogy a 2012-es londoni olimpián jobban szerepeljenek a magyar olimpikonok.

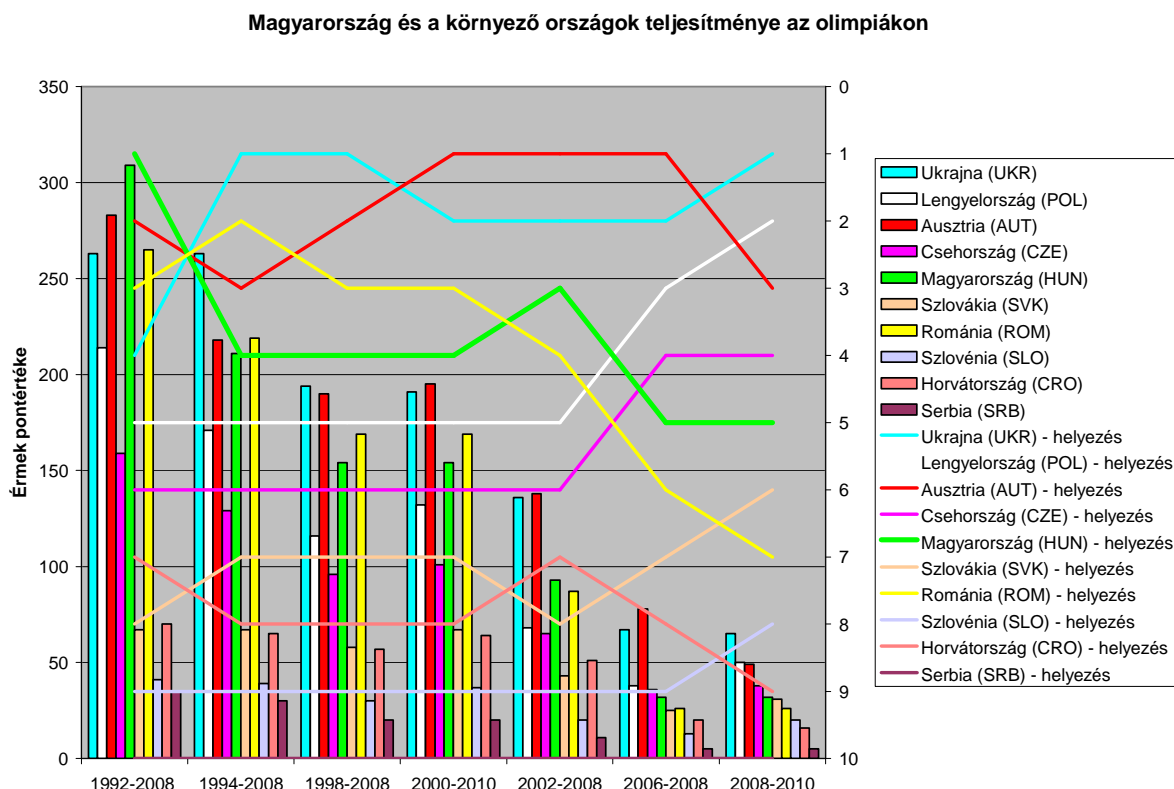
Az USA Today Olympic Medal Tracker program egyébként 7 aranyat és összesen 21 érmet jósol hazánknak a londoni olimpián, bár Molnár Zoltán MOB főtitkár már csak két-három aranyat tart reálisnak, illetve véleménye szerint Magyarország célja a 20-ba kerülés lehet majd Londonban. (Pincési [2011], Pécsstop.hu) Az előrejelző program nyilván a régmúlt sikereink alapján jósol, illetve nem közölték, hogy a korábbi olimpiákra milyen magyarázó erővel tud jósolni, így ezt inkább kuriózumnak, mint reális becslésnek kell vennünk. A MOB főtitkár becslésére a későbbi számítások után visszatérünk.

Az olimpiai eredményességünk három sportág teljesítményétől függ - kajak-kenu, úszás, vívás. Ezzel szemben a pekingi olimpián mért nézettségi sorrendben első az atlétika, ezt követik a vizes sportok (úszás, műugrás, vízilabda együtt), a nekünk fontos vívás például a kilencedik, az öttusa pedig utolsó előtti (Schmitt et al [2008]).

Az utolsó három olimpián - Sydney, Athén, Peking - 16 sportágban végeztünk pontszerző helyen: kajak-kenu, vívás, úszás, vízilabda, birkózás, súlyemelés, sportlövészet, öttusa, atlétika, kézilabda, torna, ökölvívás, evezés, asztalitenisz, kerékpár, taekwondo. Ebből a 16 sportágból 7 sportág nem tudott pontot szerezni Pekingben. A kajak-kenu, úszás, vívás az elmúlt három olimpián az összeredmények 63 százalékát szerezte meg, pontszám, érmek, aranyérmek tekintetében. Az olimpiai eredményességhez szélesebb alapokra volna szükség, sokkal szélesebb bázison kellene mozognia a magyar sport olimpiai eredményességének. A látványsportokban kevés a nemzetközi szinten is piacképes sporttermékünk (Schmitt et al [2008]).

Továbbá nem csak az érmek abszolút számában, hanem sajnos az összehasonlítási csoportban lévő helyezésében is romló tendenciát mutat Magyarország. A tendenciákat sokkal jobban tudjuk értelmezni, ha dinamikus táblákat vizsgálunk, ahogyan az a 6. ábrán látható.

6. ábra: Magyarország és a környező országok teljesítménye az olimpiákon 1992-től

Forrás: Saját szerkesztés IOC adatok alapján

A 6. ábrán Magyarország és a környező országok olimpiai eredményessége látható mind az érmek pontértékében, mind pedig az egymás között elért helyezésekben a téli és a nyári olimpiákon egyaránt. Láthatjuk, hogy 1992 és 2008 közötti (5 nyári és 5 téli olimpia) kumulált eredmények figyelembe vétele esetén Magyarország a legsikeresebb ország a környező országok közül. Ebben persze szerepel anomália, ugyanis Ukrajna (a később legsikeresebb ország) még a Független Államok Közössége részeként indult Barcelonában és Albertvilleben, és így az eredményét nem tudtuk megállapítani. Továbbá Csehország és Szlovákia is még Csehszlovákiaként indult, így itt sem tudtuk az eredményeket szétválasztani, viszont ezen eredmények sokkal kisebb súlyúak Ukrajna eredményénél.

1994 és 2008 között (4 nyári és 4 téli olimpia) kumulált eredmények esetén hazánk már visszacsúszik a negyedik helyre, Ukrajna, Románia és Ausztria mögé, amit 1998 és 2008 között (3 nyári és 3 téli olimpia) és 2000 és 2010 között (3 nyári és 3 téli olimpia) tartani tudtunk, annyi különbséggel, hogy Ausztria folyamatosan javítva a 2000-2010-es időszakra már az első helyre került.

A 2004-es Athéni sikereink miatt rövid időre a harmadik helyre jöttünk fel a környező országok

rangsorában, azonban mind a 2006-2008-as, mind pedig a 2008-2010-es időszakra az ötödik helyre csúszunk vissza. Az utolsó két olimpia figyelembevételkor Ukrajna, Lengyelország, Ausztria és Csehország végeztek előttünk a környező országok közül. Ausztria 2006-os torinói szereplése egyébként nagyon jól felerősít egy olyan tényezőt, amelyet általában el szoktak felejtetni az olimpiai eredmények vizsgálatakor, mégpedig, hogy a rendező országban lévő hőmérséklet, légnyomás és páratartalom szignifikánsan befolyásolja a versenyzők eredményét. A téli olimpiák közül a torinói és az albertvillei összesített eredmény pont ezért lóg ki szignifikánsan a többi közül.

Az eredményesség mérésének tekintetében azonban több anomália is van. Először is az olimpiák résztvevői is és a programjuk is folyamatosan bővült, illetve változott. Az első újkori olimpián 14 ország 245 versenyzője vett részt, és 9 sportág szerepelt a versenynaptárban (lásd a melléklet M2. táblázatát a nyári olimpiák összegzéséről). A 2008-as Pekingi Olimpián 28 sportágban, 302 versenyszámban mérték össze tudásukat a sportolók, több mint 11000-en, 205 országból. Míg érmet 1896-ban 11 országnak sikerült nyerni, addig 2008-ban már 87 nemzet képviselői jutottak éremhez, közülük négy ország először. 2012-ben Londonban várhatóan 204 ország 10 és fél ezer sportolója küzd 26 sportág 302 aranyérméért, szemben az előző londoni olimpiával, ahol - 1948-ban - még csak 4104 versenyző indult.

A XX. század politikai változásai országokat és ország csoportokat hozott létre, majd oszlatott fel, így értékeik csak különböző megállapodások alapján alakíthatók ki. Kiemelendő továbbá az Egyesült Államok egyedurialma, Kína késői indulása, illetve Ázsia napjainkban történő előretörése. Az USA a nyár Olimpiai Játékok történetében egyszer sem végzett az első három helyezésnél rosszabb pozícióban. A 2008-ban Kína megelőzte az USA-t az aranyérmek tekintetében, Kína 51, az USA „csak” 36 aranyérmet szerzett. Összességében azonban az USA gyűjtött több érmet, 110-et a 100-hoz képest, de az érmek pontértékében így is alulmaradt (Kína 346, az USA 330 ponttal). (2008-ban Magyarország a 21. helyen végzett, 3 aranyat, 5 ezüstöt és 2 bronzérmet nyerve.) Kína első olimpiai részvétele az 1932-es Los Angeles-i játékokra tehető, és akkor még csak egyetlen sportolója indult. 1936-ban már 69 képviselője utazott Berlinbe, igaz érem nélkül maradt Kína akkor is. Az 1984-es, Los Angeles-i nyári olimpián 15 aranyérmet szerzett, és rögtön az éremtáblázat negyedik helyén végzett. A következő, Szöuli Olimpián viszont visszaesett a 11-ik helyre, ám innentől kezdve megkezdte előretörését. 2004-ben, Athénben már 32 aranyérmet szerzett, és ezzel az éremtáblázat második helyére lépett előre. A 2008-as játékok házigazdjaként pedig 51 aranyérmet gyűjtött, ezzel az első helyen szerepelt. Az athéni olimpia volt az első, amikor az ázsiai országok együttesen több aranyérmet szereztek, mint bármelyik másik jelentős ország vagy ország-csoport. A Magyar Olimpiai Bizottság nemzetközi titkára szerint egyértelmű statisztikai adatok igazolják az ázsiai országok előretörését az öreg kontinens kárára.

Az athéni játékokon Európa az érmek 52 százalékát szerezte meg, Pekingben már csak 46 százalékos teljesítményre volt képes.

Ráadásul a téli olimpiákat is figyelembe kellene vennünk (amiből egyébként kevesebb volt, mint nyári olimpiából és a versenyszámok, sőt a résztvevő országok száma is kevesebb, arról nem is beszélve, hogy az eredményeket a természeti erőforrások (pl.: hegyek mérete, száma) erősen befolyásolják). Továbbá, amikor az eredményességet hasonlítjuk össze más változókkal időszaki problémákat is kapunk, 1896-ban Athénban rendezték az első nyári olimpiát, míg 1924-ben Chamonixban az első télit, ilyen hosszú idősoros versenyképességi adatokkal nem rendelkezünk, sőt még a GDP és egyéb alapadatok adatok visszavezetése is nagyon problémás, mivel az IMF elérhető adatbázisa is csak 1980-ig került visszavezetésre. A környező országokkal való összehasonlítás pontosan ezért 1992-től kezdődött a 6. ábrán, mivel a különböző politikai és gazdasági változások hatása ettől az időponttól kezdve már lényegesen kevesebb zavart okoznak, illetve több adattal is rendelkezünk az adott országokra vonatkozóan.

Mindezek mellett fontos figyelembe vennünk az olimpiai érmek számának további limitációit is a sportszakmai sikeresség és ezen keresztül a nemzetgazdasági sportszakmai versenyképesség mérésében. Az olimpiákat először is négy évente rendezik (kivéve 92-94 téli olimpiáit, amikor a nyári és téli olimpiákat elcsúsztatták), így gyakorlatilag ez nyári és téli olimpia viszonylatában is csak négy évente bír méréssel (amire ugyan nyilván hatással vannak a köztes évek, de olimpiai mérés a köztes években nincs). Másodszor vannak olyan sportágak, amelyekben nem az olimpia számít a legrangosabb eseménynek, így a versenyzők és a fogyasztók az ott elért eredményekre kevésbé fókuszálnak, mint a rangosabbnak számító versenyekre. Ilyen például a Wimbledon a teniszben, vagy a Világbajnokság a labdarúgásban. A korábban már említett regionális szintű versenyképesség területein gyakoribb méréseket tudnánk végezni, amiből pontosabb következtetésekre juthatnánk. Továbbá fontos megjegyeznünk, hogy pusztán az olimpiai érmek számának vizsgálata nem képezheti nemzetgazdasági szintű sportstratégiai döntések alapját egyrészt a fent említett tényezők miatt, másrészt azért sem mert így stratégiai döntések nem a sport társadalmi, vagy gazdasági hatása alapján, hanem egy-egy (akár szűk) sportág alapján születnének, amivel a sport nem tudja társadalmi és gazdasági szerepét ideálisan betölteni.

Mindezek alapján további kutatási irányként jelöljük meg egy új sportszakmai versenyképességi mérőszámrendszer kialakítását.

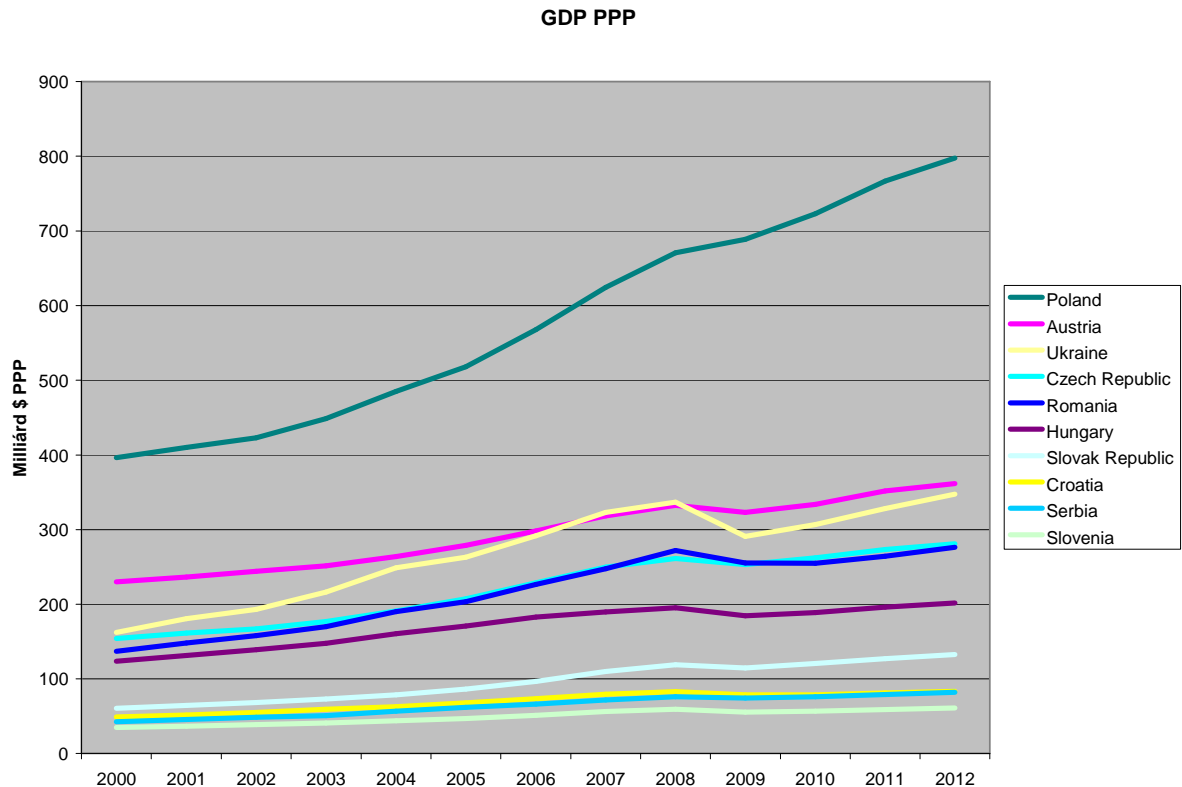
3.2 Sportszakmai versenyképességet meghatározó gazdasági tényezők

Mitchel és Stewart kutatásukban csak a 2004-es Athéni olimpiai játékokat figyelembe véve ökonometriai módszerekkel meghatározták, hogy milyen gazdasági és társadalmi tényezők vannak hatással az országok teljesítményére. A kutatásban szignifikáns magyarázó tényezőknek az alábbi tényezők bizonyultak:

1. GDP (milliárd USA dollárban): 81%-os korrelációval az érmek számához és 81%-os korrelációval az érmek pontértékéhez
2. Katonai kiadások: 78%-os korrelációval az érmek számához és 81%-os korrelációval az érmek pontértékéhez
3. Mobiltelefonok száma: 78%-os korrelációval az érmek számához és 80%-os korrelációval az érmek pontértékéhez
4. Import: 76%-os korrelációval az érmek számához és 77%-os korrelációval az érmek pontértékéhez
5. Export: 75%-os korrelációval az érmek számához és 76%-os korrelációval az érmek pontértékéhez
6. Költségvetés (millió USA dollárban): 73%-os korrelációval az érmek számához és 74%-os korrelációval az érmek pontértékéhez.
7. Valamint szignifikáns, de nem túl nagy magyarázó erejű negatív kapcsolat áll fenn az élve születések számával és a szegénységi minimum alatt élők arányával. (Mitchel – Stewart [2007])

A GDP vizsgálata esetén érdekes eredményre juthatunk, mivel a 8 legnagyobb GDP-jű ország közül 6 (USA, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, Franciaország, Kína) szerepel a 8 legeredményesebb olimpiai szereplésű ország között (Japán, és India nem, míg Magyarország és a volt Szovjetunió+FÁK viszont igen). Magyarország a világ GDP 0,197 százalékával és az aranyérmek 1 százalékával rendelkezik. Olyan ország, amelyik kisebb GDP-arány mellett több aranyéremmel rendelkezik öt van: Jamaica, Kenya, Etiópia, Románia és Fehéroroszország. Olyan ország, amelyik szegényebb, de ugyanannyi érmet szerzett, mint hazánk további három van: Új-Zéland, Szlovákia és Grúzia (Csillik [2008])

7. ábra: Magyarország és a környező országok GDP-je vásárló erő paritáson

Forrás: Saját szerkesztés az IMF adatbázisa alapján

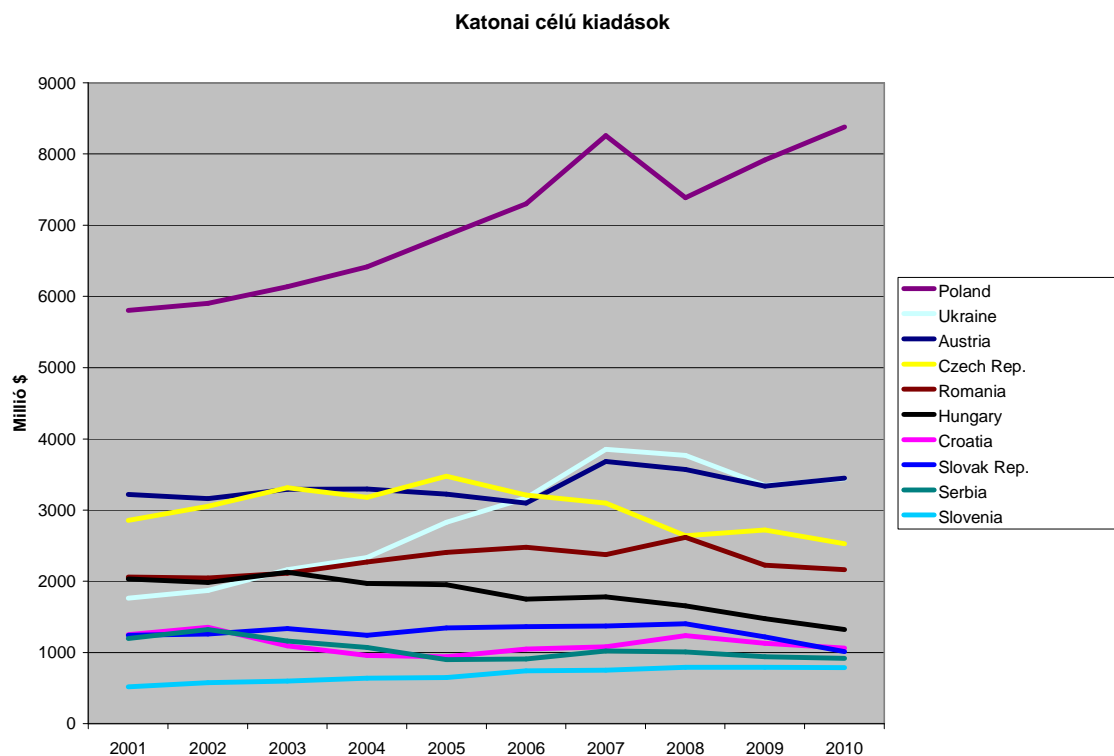
A 2000-es évtől a korábbi összehasonlításokban már résztvevő környező országokkal kapcsolatban elkészítettük a Mitchel és Stewart által jelentős magyarázó erővel bíró változók összehasonlítását. A vásárló erőparitáson mért GDP esetében az összehasonlítás az 7. ábrán látható. A 7. ábra alapján Magyarország az elmúlt 12 évben csak a hatodik helyen áll a vásárlóerő paritáson mért GDP rangsorában a környező országok között. A hatodik helyünk stabil, láthatóan nagy elmozdulás a csoportban nem várható.

A katonai célú kiadások összehasonlító adatait a 8. ábra mutatja. A katonai célú kiadások terén ugyancsak a hatodik helyen szerepelünk a környező országok között, ráadásul a rangsor is kísértetiesen hasonló, eltérés mindössze Ukrajna és Ausztria, illetve a Szlovákia és Horvátország rangsorában van, ráadásul mindkét esetben az eltérés jóval kisebb a sztenderd hibánál.

A mobiltelefonok számával kapcsolatos reális adatbázishoz nem fértünk hozzá a kutatásunk ideje alatt, ráadásul a mobiltelefonok száma olyan jelentős mértékben változott az elmúlt 8 évben, hogy aktuális magyarázó erejét kétségesnek tartjuk. Amennyiben egyébként valós minden releváns országot

tartalmazó adatbázis a rendelkezésünkre állna, akár a jelenlegi magyarázó erőt is vizsgálhatnánk.

8. ábra: Magyarország és a környező országok katonai célú kiadásai

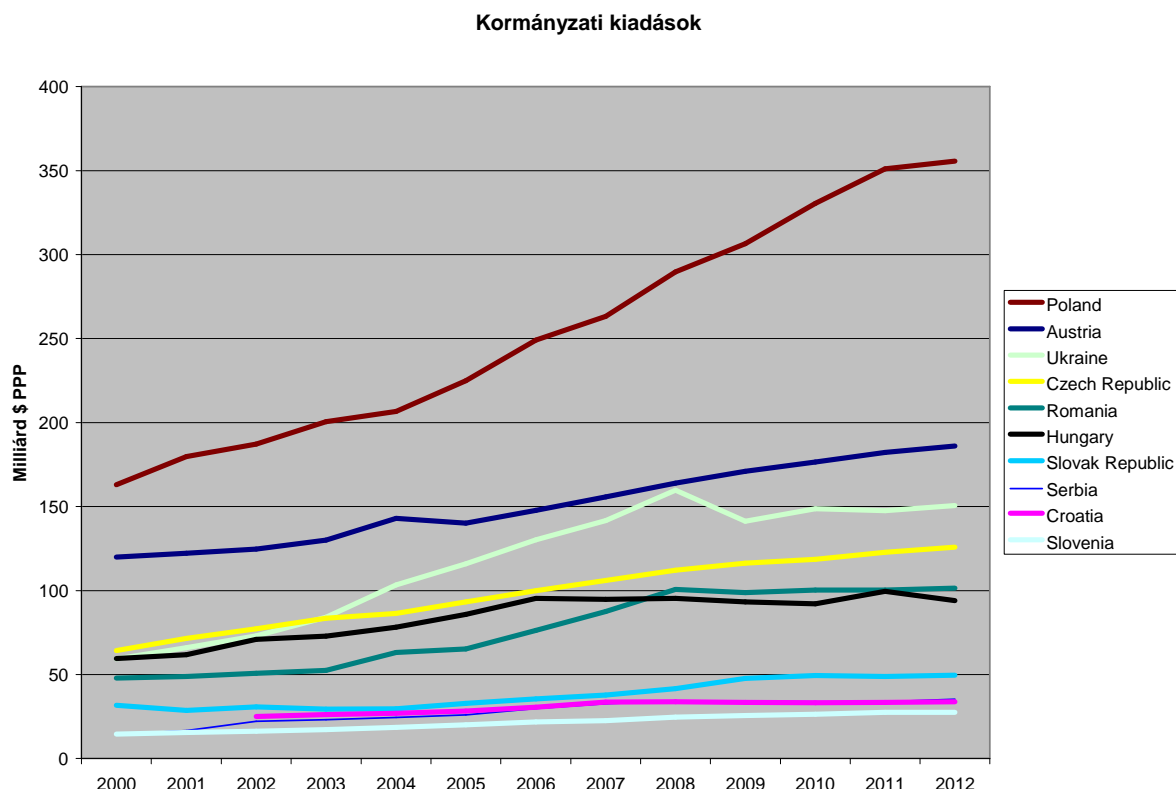

Forrás: Saját szerkesztés a SIPRI adatbázisa alapján

A kormányzati kiadások mértékét mutatja a 9. ábra. Az ábrán a korábbi ábrák alapján már megszokott kép tárul elénk. A lengyel kormány költ a legtöbbet, ezt követi az osztrák, az ukrán, a cseh és a román kormány, s csak utánuk következik a magyar. A költségvetés mértékén kívül minden bizonnyal érdekes információ lenne a sportra fordított kiadások mértéke, erről azonban nincsenek pontos adataink (mindenesetre a sportköltségek és a sporteredmények között bizonyosan nem lineáris a kapcsolat, az erőforrások hatékony felhasználása versenyelőnyt jelent, ahogyan ez vállalati szinten igaz, vagy például a nemzeti szintű oktatási kiadások esetén is).

Magyarország importjának és az exportjának a mértékét, illetve változási indexeit tartalmazza a 10. ábra. Import és export értékeket sajnos az IMF adatbázisa nem megfelelő formában tartalmazott, ugyanis csak olyan láncindexek vannak az adatbázisban, amelyek változatlan részarányú, konstans árú feltételek alapján készültek, s így csak az export vagy az import kvantitatív növekedését, vagy csökkenését jelzi, amely pedig nem felel meg a Mitchel-Stewart modell magyarázó változójának.

9. ábra: Magyarország és a környező országok kormányzati kiadásai

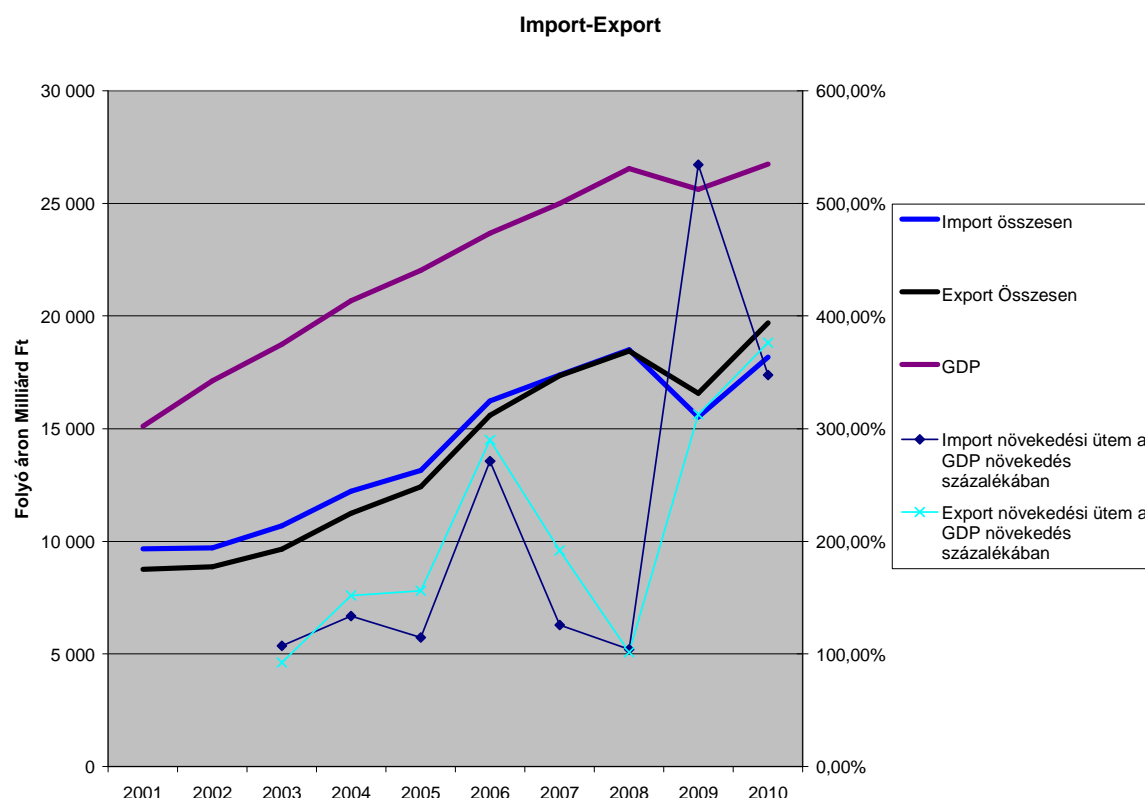

Forrás: Saját szerkesztés az IMF adatbázisa alapján

Mindenesetre a 10. ábrán az látszik, hogy Magyarországon folyamatosan nőtt az export és az import az elmúlt 12 évben (a 2009-es év az egyetlen kivétel, a gazdasági válság aktuális begyűrűzése miatt). Ráadásul az exportunk jobban nőtt és 2009-ben kevésbé esett vissza, mint az import így ez a terület viszonylag pozitív képet fest a korábbi tényezőkhöz képest. Fontosnak tarjuk azonban megjegyezni, hogy Krugman alapján az export növekedése és az import visszaszorulása inkább a kevésbé fejlett országokra jellemző (Krugmann [1994]), így itt óvatossá kell lenni az ítéletalkotásnál. Valójában az export növekedését annak a függvényében kell megítélni, hogy az adott gazdaság épp a versenyképesség melyik szakaszában található. Hazánk esetében itt az egyetlen probléma, hogy az import növekedésének visszaesése a vásárlóerő gyengülése és a gyenge forint miatt történt, így ezt a trendet negatívan kell értékelnünk.⁵

⁵ A gyenge forint a közhi德勒mmel ellentétben nem növeli jelentősen a versenyképességünket, mert csak azoknak a vállalatoknak segít, amelyek a nemzetközi versenyhez szükséges alapvető, küszöbkapességekkel rendelkeznek, és ezek hazánkban sajnálatosan szinte csak és kizárólag a multinacionális vállalatok hazai leányvállalatai.

10. ábra: Import és Export Magyarországon

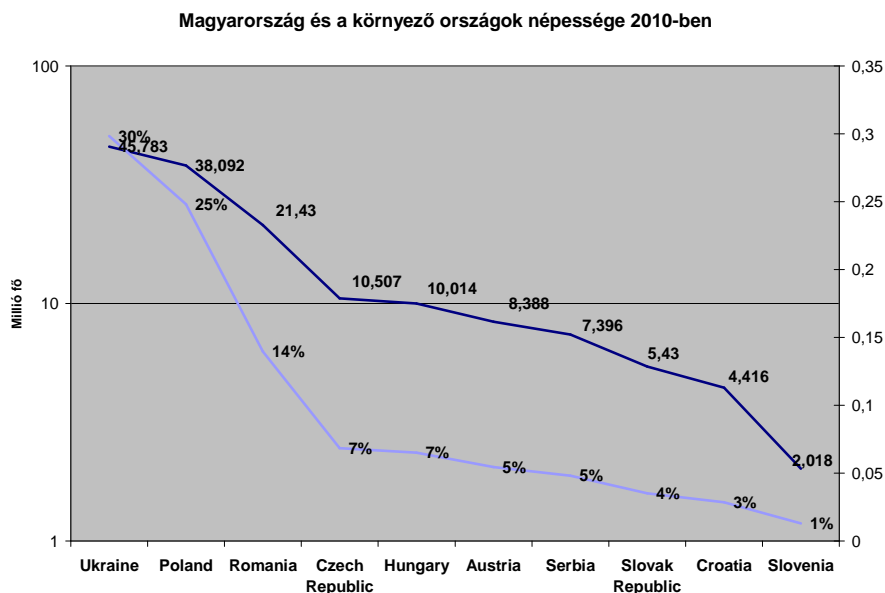

Forrás: Saját szerkesztés KSH adatok alapján

Bernard és Busse ugyancsak ökonometriai módszerekkel felállított modelljében, ahol a 2000-es Sydney-i olimpiai játékok eredményét kívánták előre jelezni magyarázó változóként a népesség aránya, a népesség logaritmus és az egy főre jutó GDP logaritmus szerepeltek. Az előrejelző modelljük, ugyan viszonylag nagy szórással (2 sztenderd hibányi), de nagy magyarázóerővel ($R^2=0,96$) rendelkezett. (Bernard – Busse [2001])

Az összehasonlítási csoporton belül a népesség arányát és a népesség logaritmusát egyaránt tartalmazza a 11. ábra. A népességi kérdések esetén fontos látnunk, hogy ugyan a peer group államaiban a népességfogyás a jellemző, a népesség változása Ukrajna kivételével nagyon kis mértékű, s ezért elégségesnek tartjuk csak a 2010. évi adatokat megjeleníteni. A környező országok között Magyarország népessége az ötödik legnagyobb, ez is egybecseng a korábbi mutatók értékeivel, annyi kivétellel, hogy Ausztria népességénél nagyobb hazánk lélekszáma. Ez egyébként pozitív jel is lehetne, azonban a magas inaktivitási ráta és az alacsony egy főre jutó GDP ezt nem támogatja.

11. ábra: Magyarország és a környező országok népessége 2010-ben

Forrás: Saját szerkesztés az IMF adatbázisa alapján

Mindezek alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy hazánk sportszakmai sikeressége azon gazdasági tényezők tükrében, amelyek a sportszakmai sikereket meghatározzák a környező országainkhoz képest még mindig magas. A jelenlegi gazdasági tényezőink nem indokolják a Londoni olimpián az összehasonlításban szereplő országokhoz képest az előrelépést, sőt akár Románia eredményesebb szereplését is támogathatják. Az említett tényezők természetesen nem 100%-ban magyarázzák a sportszakmai versenyképességet, azonban a vizsgált tényezők magyarázóereje nagyon magas (80% körüli), ezért a románok eredményesebb Londoni szereplésére nagy esély van. A versenyképességi indexek terén egyébként mind Ukrajnát, mind Romániát jelentősen megelőzzük, és a versenyképességi indexek eredményeinek erős pozitív hatással kellene lennie a sportvállalataink eredményességére, azonban ebben az esetben úgy tűnik a népességbeli különbség, a magasabb sportfogyasztói bázison keresztül túlkompenzál.

4 Nemzetgazdasági versenyképesség és a szabadidősport kapcsolata

Jelen fejezet a szabadidősporttal kíván foglalkozni, és célja, hogy bemutassa, hogy az egyén, a vállalatok, a társadalom és a gazdaság a szabadidősport által milyen módon lehetnek versenyképesebbek, valamint hogy a mikro szintű egyéni és vállalati tényezők hogyan járulhatnak hozzá a nemzetgazdasági versenyképességünkhöz. A fejezet főként nemzetközi irodalom feldolgozáson alapszik, de természetesen a témában megjelenő hazai irodalmakat is feldolgozta.

4.1 A szabadidősport fogalma és kapcsolódási pontjai a versenyképességgel

A szabadidősport esetén a közgazdasági értelemben vett fogyasztó a sportoló maga, aki szabadidejében, a sportnak pozitív hatásai miatt fizikai tevékenységet végez. A szakirodalomban olvasható szabadidősport-fogalmak három megközelítés körül csoportosulnak. Egy részük azt emeli ki, hogy szabadidőben, önként, szervezett formában sportolunk, és teljesen kizárja a passzív részvétel lehetőségét. Másik részük a hivatásos sport elemeit (munkavégzés, jövedelemszerzés, versengés, teljesítmény-összemérés) tagadja. Harmadik részük felsorolja a különböző sporttevékenységeket vagy a sporttevékenység hatásait. A fogalomrendszer nem egységes. Értelmezésünkben a szabadidősport aktív testmozgás, az aktív rekreáció része, amelynek célja az egészségmegőrzés vagy helyreállítás, valamint a kikapcsolódás, szórakozás, a testi-lelki jól-lét érzésének elérése mind a sportolás időtartama alatt, mind utána. A szabadidősport-fogyasztás előfeltételei lehetnek (Budai, [1999]): megfelelő mennyiségű szabadon felhasználható idő, megfelelő életszínvonal, pénz és megfelelő szemlélet. Laki és Nyerges [2004] hasonlóan eme három tényezőt emelte ki. Pataki [2007] a magyar fiatalok sportolásáról írt munkájában szintén ezen tényezőket vizsgálta, és azt állapította meg, hogy a szemléletmód közvetlenül hat az aktív szabadidős sportfogyasztásra való hajlandóságra, a pénz csak közvetetten hat rá. Chikán [2009] is az időt és a pénzt említette. Paár [2010] kutatásai alapján a sportfogyasztási kiadások luxusjóságnak minősülnek Magyarországon, és hazánkban több mint kétszer nagyobb mértékben nő a sportfogyasztás mértéke a jövedelemnövekedés hatására.

Ha a lakosság (és a vállalatok is) megfelelő szemlélettel bírnának, és időt és pénzt fordítanak a szabadidőben való sportolásra, azzal a nemzetgazdaság versenyképességéhez járulhatnának hozzá⁶. Persze első ránézésre nem feltétlenül tűnik egyértelműnek, hogy a szabadidősportnak milyen

⁶ A szerzők normatív sportszakmai megjegyzése.

kapcsolata lehet a versenyképességgel. Az egyes versenyképességi definíciókban szereplő tényezőkre – termelékenység, jólét, életszínvonal, egy főre jutó GDP, foglalkoztatás – fontos hatással bírhat a szabadidősport. Végignézve a makrogazdasági szinten értelmezett versenyképességi indexeket meghatározó tényezőket, a fentiekén túl a következő tényezőkkel hozható még kapcsolatba a szabadidősport:

- a rendelkezésre álló munkaerő és annak hatékonysága, termelékenysége,
- az egészségi állapot⁷ (az egészségi állapot részét képezi a humán tőke minőségének⁸, ami számszerűen a Human Development Indexben is kifejeződik, és ez az index szintén része a versenyképességi indexeknek),
- a várható élettartam hossza az adott országban (ami sajnos Magyarországon az EU-s átlag alatt van⁹, részletesen lásd az M5-ös mellékletben),
- az életminőség¹⁰ (WHO 2010-es adatai alapján hazánk lakosainak életminőség mutatói – benne a fizikai aktivitással – az európai rangsor végén vannak),
- a halálozási ráta,
- a szociális kohézió és a jó és biztonságos társadalmi környezet a társadalmi tőke részeként.

A makrogazdasági versenyképesség mellett azonban egyéni és vállalati versenyképességet is javíthat a szabadidősport. A továbbiakban irodalomfeldolgozás alapján mikro (egyéni és vállalati) szinten, majd makrogazdasági szinten elemzzük a szabadidősport hatásait, és bemutatjuk azt, hogy a szabadidősport által hogyan válhat az egyén, a vállalat és végső célként a gazdaság versenyképesebbé.

⁷ Lásd az M4 mellékletben az egészségmutatóinkat az EU15 és a visegrádi országokhoz viszonyítva, sajnos nem állunk túl jól

⁸ A humán tőke minősége az egyén testi-lelki egészségét, képzettségét, képességeit, készségeit foglalja magában.

⁹ 2007-ben a 65 éves férfiak várható élettartama 13,7 év volt. Ebből az egészségben töltött életek (HLY) aránya: 39 %, 65 éves nők esetében 17,8 év volt (HLY: 33 %). Bár az elmúlt 10 évben nők között 1,5 évvel, férfiak között 1,2 évvel nőtt ennél a korosztálynál a várható élettartam, a 2007-ben mért adatok szerint az EU 25-höz viszonyítva nőknél 2,9, férfiaknál 3,3 évvel rövidebb élettartamra számíthat ez a korosztály. Az egészségben töltött életek hasonló arányban marad el az EU 25 átlagától. Annak valószínűsége, hogy egy svéd vagy egy osztrák nő túléli a 65. életévét, 92%, egy magyar nőnél csak 84%. A férfiaknál még szembetűnőbb a különbség, egy svéd férfi esetében 87%, egy osztráknál 82% és egy magyar férfi csak 64%-os valószínűséggel éli túl a 65. életévét (UNDP, [2008]). Magyarországon 2008-ban a születéskor várható élettartam férfiak között 70 év, nőknél 78 év (átlag: 74,23 év) volt. Ugyanebben az évben az EU átlaga: 79,31 év volt (WHO, [2010]).

¹⁰ Életminőségnek elsősorban az élet nem anyagi dimenzióiban megvalósított „jólétet” tekinthetjük, vagyis az ember egészséggel és betegséggel kapcsolatos tapasztalatairól alkotott ítéleteinek összességét értjük rajta (Andorka, [1997]).

4.2 Hogyan válhat az egyén, a vállalat és a gazdaság versenyképesebbé a szabadidősport által?

4.2.1 Egyéni szint

A rendszeres sportolás a jelenben és a jövőben egyaránt hozzájárul a testi-lelki egészségünk és a jó közérzetünk kialakulásához, megőrzéséhez, valamint a hosszú élethez (egészség-modell Glanz-Rimer, [1995], idézi Henderson, [2009]). Tudományosan bizonyított, hogy a rendszeres fizikai aktivitás csökkenti a szív- és érrendszeri megbetegedések előfordulási gyakoriságát. Javítja a glükóz-anyagcserét, csökkenti a testzsírt és a vérnyomást, ezáltal mérséklődik a kardiovaszkuláris betegségek és a II. típusú cukorbetegség kialakulásának kockázata. (Lechner, [2009]; Oakley – Rhys, [2008]). Több mint 1500 tudományos írás született 1990 óta, amely a fizikai aktivitás és az egészség kapcsolatát vizsgálja (Nana et al., [2002]). A rendszeres testmozgás kedvező hatású a depresszióra és a szorongásra, segít csökkenteni a különböző mentális egészségügyi rendellenességeket (Balogh et al., [2008], idézi Ács et al., [2011]).

Dézszy [2006] három életszakaszt különböztetett meg, melyekben az egészség eltérő funkciót tölt be az egyének életében:

- az első életszakaszban, fiatal korban az egészség olyan képességek és készségek megszerzésére teszi alkalmassá az embert, amelyek segítségével a következő életszakaszban versenyképes lesz a munkaerőpiacon a többiekkel szemben
- a második szakaszban az egészség által az emberek képesek versenyképességük megtartására vagy helyreállítására
- a harmadik szakaszban, idős korban már nem a versenyképesség a kulcs, hanem az, hogy az életkornak megfelelő-e az egyén életminősége, és a korábbi életszakaszok által lehetővé tett legmagasabb szinten képes-e élni, élvezni az életet.

A szabadidőben való sportolás olyan készségeket, képességeket fejleszt, amelyek mind a munka, mind az élet egyéb területeire transzferálhatóak. (Henderson, [2009]).

A jobb egészségi állapotban lévő ember nagyobb teljesítményre képes, megbízhatóbb munkaerőként jelenik meg a munkaerőpiacon, ami közvetve nagyobb jövedelem elérését, magasabb életszínvonalat eredményezhet. A jobb egészségi állapot további előnye, hogy csökkennek az egészségügyi kiadások. Lechner [2009] 1984-2006-os német paneladatokon empirikusan bizonyította a

fizikai aktivitás hatását a jövedelemre, azaz átlagosan havi 100 eurós többletbevételt jelentett a szabadidőben való sportolás a német fogyasztóknál.

4. táblázat: A szabadidősport hatása az egyénre és az egyes hatások hozzájárulása a nemzetgazdasági versenyképességhez

Szabadidősport hatása az egyénre	Nemzetgazdasági versenyképességhez való hozzájárulás
Testi egészség megőrzése/ fejlesztése/visszaállítása	Humán tőke (egészségi állapot) fejlesztése, várható élettartam, életminőség és termelékenység, GDP növekedése, halálozási ráta csökkenése
Lelki egészség megőrzése/ fejlesztése/visszaállítása	
Transzferálható képességek/készségek fejlesztése	Humán tőke (tudás, képességek) fejlesztése, munkaerő termelékenységének növekedése
Megbízható munkaerőként való megjelenés/nagyobb egyéni jövedelmek elérése	Munkaerő termelékenységének növekedése

Forrás: saját szerkesztés

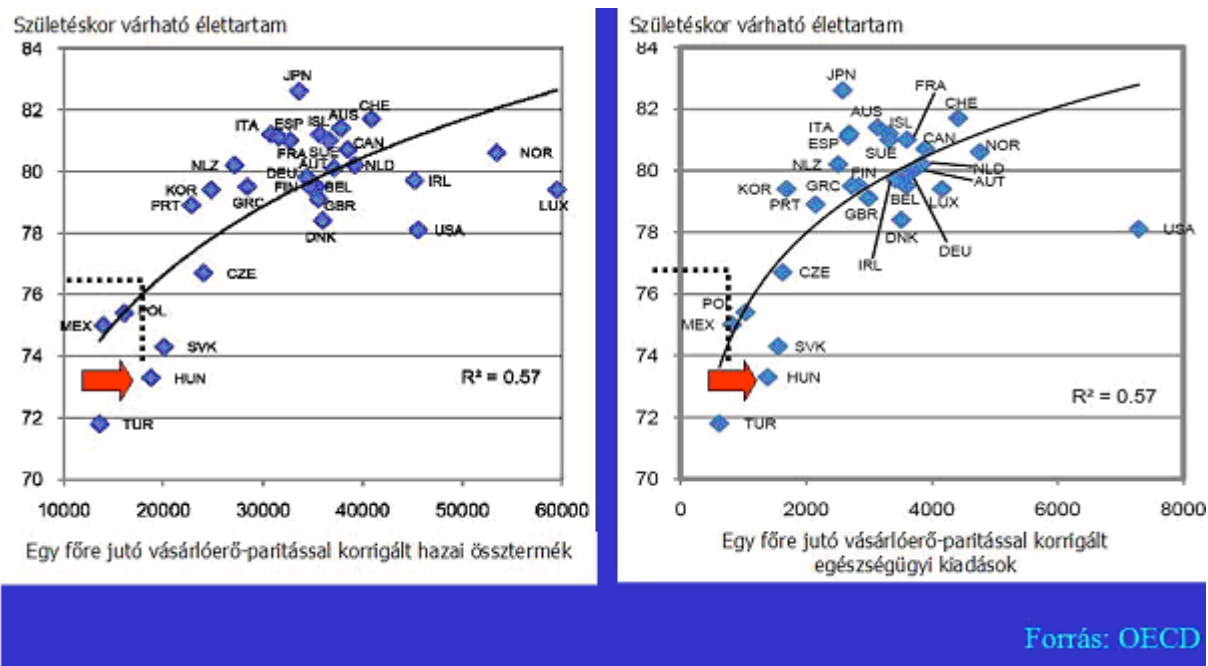
Mindezen jótékony hatások ellenére a 2009-es reprezentatív Eurobarométer-felmérés adatai szerint a magyar lakosság csupán 5 százaléka végez rendszeres (heti 5 alkalommal) sporttevékenységet (az uniós átlag 9 százalék), de a valamilyen rendszerességgel testmozgást végzők aránya (18 százalék) is jóval alacsonyabb az európai átlagnál (31 százalék). Hazánkban a nem sportolók aránya a legmagasabbak közé tartozik a kontinens országai között, nem fordítunk elég időt a sportolásra. A környező országok is előttünk vannak a fizikai aktivitás mennyiségének tekintetében (lásd M6-os melléklet).

A magyar emberek átlagosan életéveik 13 százalékát betegen élik (Vass-Molnár, [2007]), és Magyarországon a születéskor várható élettartam jelentősen alacsonyabb, mint a nyugati országokban, de még a csehek, lengyelek, vagy éppen szlovákok is jobb értékeket tudnak felmutatni (M5-ös melléklet). Magyarország ott van a 10 legelhízottabb ország között (OECD, [2009]). Az EUROSTAT [2011] legfrissebb adatai szerint Európában a magyar férfiak állnak a harmadik helyen elhízottságban (Máltát és Nagy-Britanniát követve), a magyar felnőtt férfi lakosság 21,4 százaléka túlsúlyos. A nőknek

„csak” 18,8 százaléka, ezzel ötödikek.

Az egy főre jutó vásárlóerő-paritásra korrigált nemzeti össztermék és a születéskor várható átlagos élettartam összefüggésének vizsgálata szerint a magyar lakosság egészségi állapota nem éri el azt a szintet, ami az ország gazdasági-társadalmi helyzete alapján elvárható lenne. Hazánk népességének születéskor várható élettartama 3 évvel marad el az egy főre jutó vásárlóerő-paritással (PPP) korrigált bruttó hazai termék, illetve az egészségügyre költött összeg alapján prognosztizálható élettartamtól (OECD, [2009]). A 12. ábrán látható, hogy a környező országok jobb helyzetben vannak.

12. ábra: Születéskor várható élettartam – GDP – egészségügyi kiadások

Forrás: OECD, [2009]

Paár 2011-es kutatásában vizsgálta az átlagos összes fogyasztási kiadást egy felnőtt ekvivalensre vetítve vásárlóerő-paritáson mérve, (amely a háztartások átlagos életszínvonalát hivatott reprezentálni); a rekreációs- és sportszolgáltatások átlagos fogyasztói kiadásait vásárlóerő-paritáson mérve (COICOP¹¹ bontás szerint); a sport-, kemping- szabadtéri tevékenységek felszereléseire költött átlagos fogyasztói kiadásokat vásárlóerő-paritáson mérve (COICOP bontás szerint); a Gini-koefficientet,

¹¹ Classification of Individual Consumption by Purpose, azaz a lakossági fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása

(ami a jövedelmek elosztásának egyenlőtlenségét hivatott reprezentálni), valamint a várható élettartamot az egy éven aluli népesség körében, az Európai Unió tagországainak – kivéve Németországot –, tagjelölt országainak, illetve Norvégiának az Eurostat által 2005-ben felvett adatain (5. táblázat). Az előbbi változókat bevonva, az integráló klasztereljárásban négy klaszterre osztotta Európa országait.

1. klaszter: Skandináv országok csoportja (Finnország, Norvégia, Svédország), kiegészülve Ausztriával és Szlovéniával;
2. klaszter: Nyugat-Európa országai (Dánia, Belgium, Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Írország) és a mediterrán országok közül Olaszország, Görögország, Ciprus
3. klaszter: Az Ibériai-félsziget két országa (Spanyolország és Portugália) és Csehország
4. klaszter: A Kelet- és Közép-Európába tartozó országok (Bulgária, Lengyelország, Macedónia, Magyarország, Románia, Szlovákia, Törökország).

5. táblázat: Az integráló klasztereljárásban létrejött klaszterek átlagértékei

	Rekreációs- és sportszolgáltatások (PPP)	Sport, kemping és szabadtéri tevékenységek felszerelései (PPP)	Gini-koefficiens	Átlagfogyasztás (PPP)	Születéskor várható élettartam (év)
1. klaszter	238,20	118,20	25,40	17052,80	79,7860
2. klaszter	227,20	43,00	29,50	17945,70	79,9020
3. klaszter	99,67	29,00	32,00	10711,33	78,9200
4. klaszter	28,18	9,18	30,70	5763,00	73,1755
Teljes minta	140,41	41,69	29,46	12422,34	77,2290

Forrás: Paár, [2011a]

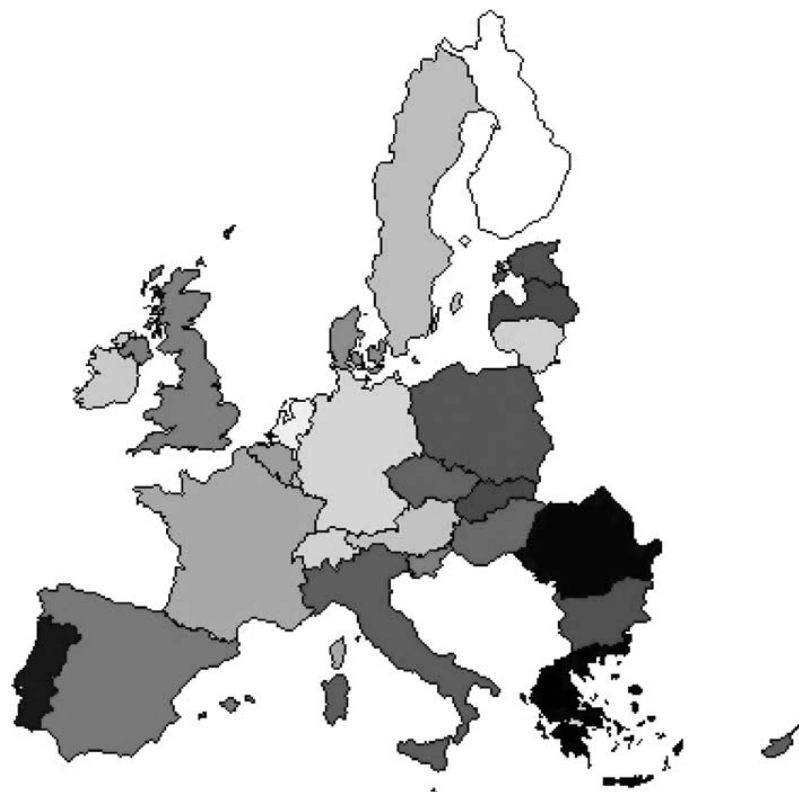
A 4. klaszter országainak lakosai – köztük Magyarország polgárai - a minta átlagának töredékét költik sportra, és a születéskor várható élettartam jelentősen alacsonyabb az átlagnál. Az 1. klaszter országaiban ezzel szemben sokat költenek sportra (az Eurobarometer felmérések szerint sokat is sportolnak), és a születéskor várható élettartamuk az átlag felett van. Az elemzés során kialakult

klaszterek azt sejtetik, hogy a magasabb életszínvonallal, jobb gazdasági helyzettel rendelkező országok népessége nagyobb hangsúlyt fektet a szabadidősportra. A későbbiekben megvizsgáljuk majd, hogyan szerepelnek a „legjobb” és „legrosszabb” mutatókkal rendelkező klaszterek országai a különböző versenyképességi rangsorokban és a HDI (Human Development Index) rangsorában.

Tuyckom [2011] az EU27 országokban végzett kutatása szerint azokban az országokban, ahol magasabb a GDP, magasabb az egy főre jutó GDP (vásárlóerő-paritáson számolva) és magasabbak az állami egészségügyi kiadások, több fizikai aktivitást végeznek az állampolgárok szabadidejükben. Többet mozognak azokban az országokban, ahol az átlagos zsírbevitel magasabb, és a gyümölcs és zöldségbevitel alacsonyabb. Minél urbanizáltabb egy ország (városok, városban lakók száma, népsűrűség, összes és új személygépkocsik száma, lebetonozott utak százaléka), annál inkább jellemző a fizikai aktivitás. Az urbanizációval összefüggésben a létesítmények átlagos távolsága és hozzáférhetősége is befolyásoló. A politikai stabilitás és a népegészségügyi politikában való hatékonyság is meghatározó. Ahol „fizikai aktivitás-barát” a politika, ott sokkal jobbak a lehetőségek, az infrastruktúra és ennek következtében magasabb arányú a fizikai aktivitásban való részvétel.

13. ábra: Szabadidőben végzett fizikai aktivitás mértéke az EU27 országokban

(minél világosabb az adott ország a térképen, annál magasabb a fizikai aktivitás mértéke)

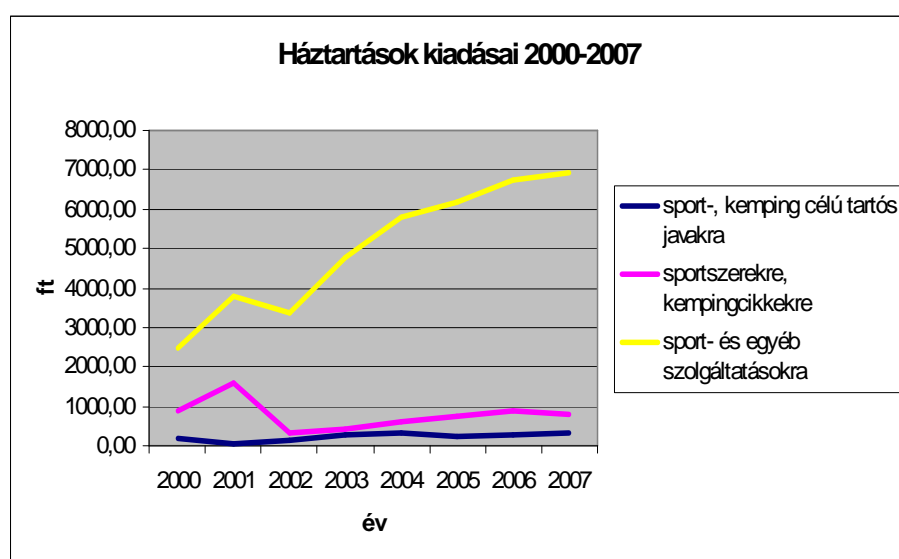
Forrás: Tuyckom [2011], 424.o.

A következőkben kitérünk még a magyar lakosság sportra való költségeire. A KSH Háztartási költségvetés- és életkörülmény adatfelvételnél reprezentatívan kiválasztott családok (évente 10 000) naplóban rögzített kiadásait gyűjti a COICOP alapján, amelyre támaszkodva a magyar háztartások sportfogyasztásra vonatkozóan elemzéseket végeztünk 2000 és 2007 közötti adatokkal. Az adatok elemzésénél felmerült, hogy sajnos nincs egy „tisztá” sportcélú kiadás csoport a KSH rendszerében, a Kultúra, szórakozás csoportban a sportra való költség mellett nagyon sok mindent összevonnak, (így például a audio-vizuális technikára, hangszerekre, kertészkedésre, hobbiállatokra, mozira, színházra, könyvekre, újság előfizetésre, szerencsejátékokra, társasutazásokra, videó játékokra való költséget), valamint nem kizárólag csak aktív szabadidősportra való költséget szerepeltetnek, hanem például a passzív, sportrendezvények megtekintéséért kifizetett belépődíj költségét is. Mégis azt gondoljuk, ezek az adatok a tendenciák bemutatására jól használhatók, valamint nagyobb részben a szabadidőben végzett sportolásra szánt kiadásokat tükrözik.

Szabadidősport szempontjából releváns alcsoportok a következők:

- Sport-, kemping célú tartós javak
- Sportszerek, kempingcikkek
- Sport- és egyéb szolgáltatások
 - o Sportrendezvény, belépődíj, Sport-, zene-, tánctanfolyam, Egyéb szabadidősport szolgáltatás

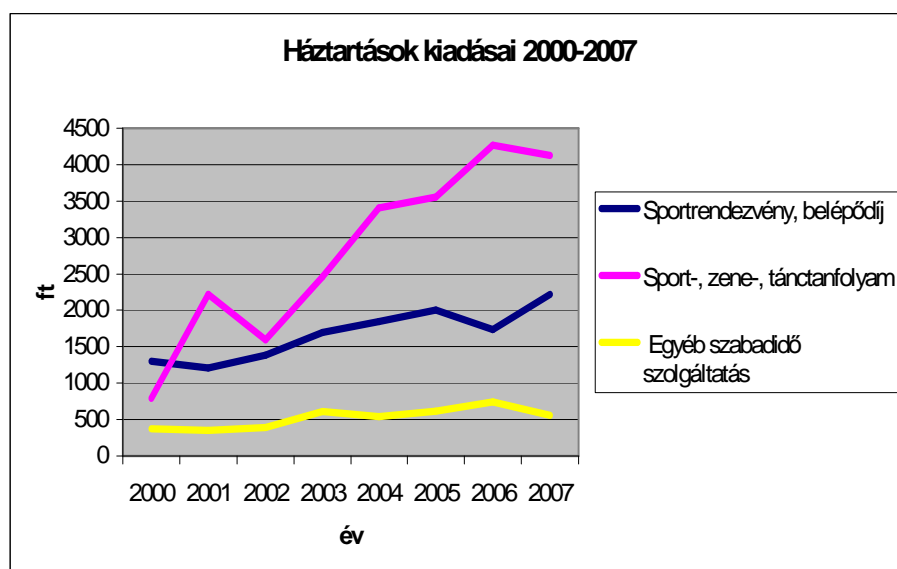
14. ábra: Háztartások sportcélú kiadásai 2000-2007

Forrás: KSH [2009] alapján

A háztartások kultúrára és szórakozásra szánt kiadásainak mértéke 2000-2007 között a háztartások összkiadásának mértékénél nagyobb ütemben növekedett. A sportra vonatkozó alcsoportokat tekintve ugyanez csak a sport- és egyéb szolgáltatásokról mondható el, (a sportszerek, kempingcikkek esetében csökkenés mutatkozott a háztartások kiadásaiban, a sport-, kemping célú tartós javakra szánt összegek pedig az összkiadás mértékénél alacsonyabb mértékben növekedtek), azon belül is a sport-, zene-, és tánctanfolyamra való kiadások növekedése volt drámai, nominál értéken tekintve több mint ötszöröse volt a 2007-es kiadás a 2000-es költségnek. Míg az egy háztartásra vetített sport-, zene-, és tánctanfolyamra való kiadás 2000-ben átlagosan megközelítőleg 800 forint volt, 2007-ben 4000 (15. ábra).

15. ábra: Háztartások sportcélú kiadásai sport és egyéb szolgáltatásokra 2000-2007

Forrás: KSH [2009] alapján

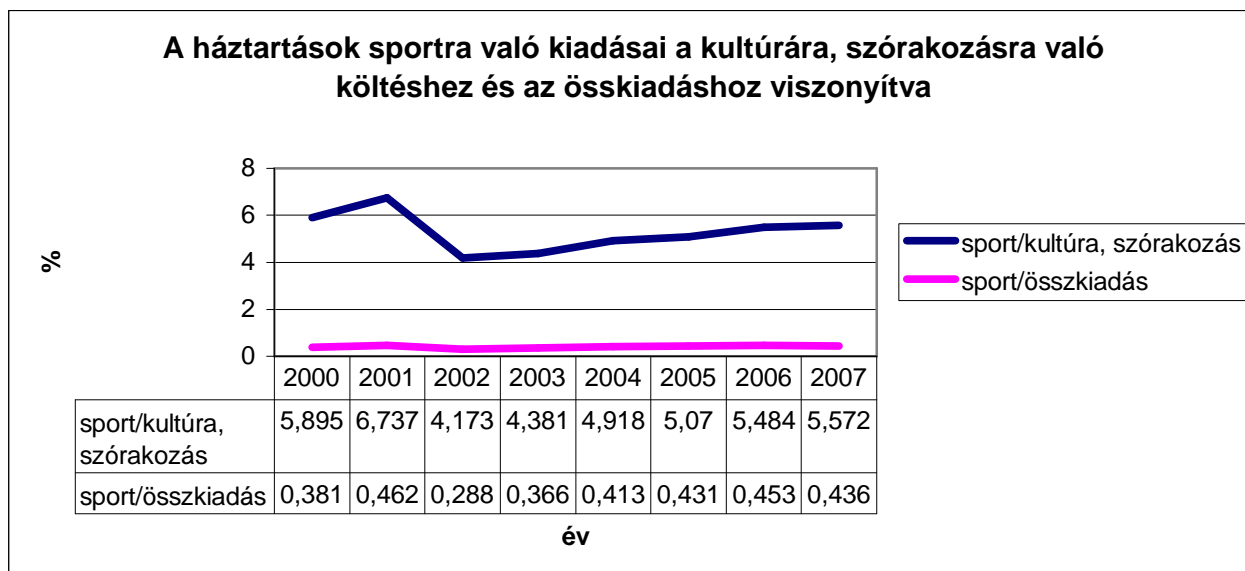
Megvizsgáltuk azt is, hogyan alakult a háztartások sportra való költése a kultúrára, szórakozásra való költéshez és az összköltséghez viszonyítva 2000 és 2007 között¹² (16. ábra).

A kultúrára, szórakozásra szánt összegeknek 2007-ben mindössze 5,57 %-át szánták a háztartások (szabadidő)sportra. A 2001-2002 közötti csökkenő mértékű költést 2002-től növekedő ütem váltotta fel. Az összkiadások mindössze **0,44 %-át** szánták a háztartások (szabadidő)sportra 2007-ben. A 2001-2002 közötti csökkenő mértékű költést 2002-2006 között itt is növekedés váltotta fel, majd 2007-re egy enyhe visszaesés következett. Míg az egy háztartásra vetített (szabadidő)sportra való kiöltés

¹² Nemzetközi kitekintést lásd az M7 mellékletben.

2000-ben átlagosan megközelítőleg 3600 forint volt, 2007-ben 8000.

16. ábra: A háztartások sportcélú kiadásai a kultúrára szánt összegekhez és az összkiadáshoz viszonyítva

Forrás: KSH [2009] alapján

A fejlett országok fogyasztóinak az összkiadásuk **1,5-3 százalék**a sporttal kapcsolatos kiadás. Ehhez képest nagyon le vagyunk maradva, bőven van hová fejlődnünk e téren.

4.2.2 Vállalati szint

A vállalati szinten érzett jótékony hatások összeadódva érzékelhetők nemzetgazdasági szinten, de nem elhanyagolhatók az egyes vállalatok versenyképességének, profitjának szempontjából sem. Ha sportolnak az alkalmazottak, akkor a vállalat táppénzre fordított kiadásai csökkennek, kevesebb a munkahelyi hiányzás, a betegség és a munkahelyi baleset, valamint az egészségesebbek jobb fizikai és szellemi teljesítményre képesek, hatékonyabbak, termelékenyebbek, emellett elégedettebbek, motiváltabbak. A szabadidősport számos, a munkába is transzferálható képességet is fejleszt (Neck et al., [2000], Nana et al., [2002], Lechner, [2009]).

Kanadában már az 1990-es évek elején végeztek felméréseket arra vonatkozólag, hogy a mozgásprogramokkal rendelkező vállalatoknál megnőtt a termelékenység, csökkent a hiányzás, a fluktuáció és a munkahelyi balesetek száma is. A kanadai tanulmány szerint 25 százalékos növekedés

a dolgozók fizikai aktivitásában össztársadalmi szinten 0,25–1,5 százalékkal növeli a munkaerő termelékenységét (Nana et al., [2002]). Külföldön tehát léteznek a vállalatoknál kifejezett egészségfejlesztő- és sportprogramok, és a termelékenység, az elégedettség, a koncentrációképesség, a kitartás és egyéb, a munkavégzés során hasznos képességek nőttek, fejlődtek (6. táblázat), a hiányzás pedig csökkent (7. táblázat):

6. táblázat: Vállalati mozgás-programok és hatásaik

Cég	Program típusa	Hatása
Union Pacific Railroad	Mozgás program	80%-kal nagyobb termelékenység 75%-kal jobb koncentráció-képesség
MDS Nordon	Wellness program	Nagyobb termelékenység és megelégedettség
Johnson & Johnson	Fitness program	Pozitív attitűd a munka iránt
NASA	Mozgás program	12,5%-kal jobb állóképesség, kitartás és döntéshozatali-képességek
Canadian Life Assurance	Fitness program	7%-kal nagyobb termelékenység (4%-kal nagyobb termelékenység a programban nem résztvevőknél is)
Signature Corporation	Fitness program	8%-kal nagyobb termelékenység és kevesebb hiányzás (a nem résztvevőknél csökkent termelékenység)
Worksafe Australia	„Mozgás ebéridőben” program	Termelékenység, hangulat, reakcióidő, kognitív és motorikus képességek javulása

Forrás: Nana et al. [2002], 33.o.

7. táblázat: Vállalati mozgás-programok és hatásaik a hiányzásra

Cég	Program típusa	Hatása a hiányzásra
Blackmores Australia	Mozgás program	40%-kal kevesebb hiányzás
Johnson & Johnson	Fitness program	26%-kal kevesebb hiányzás
Mesa Corporation	Egészség program	50%-kal kevesebb hiányzás 5 év után
DuPont Corporation	Egészség és fitness program	14%-kal kevesebb a táppénzes napok száma
Signature Corporation	Fitness program	Kevesebb hiányzás
UK Household Survey	Aktív sport program	33-50%-kal kevesebb hiányzás
Westpac Bank	Fitness program	29%-kal kevesebb hiányzás

Forrás: Nana et al. [2002], 32.o.

Az EU szerint a munkahelyi egészségfejlesztésbe befektetett 1 euro 2,5-4,8 euro megtakarítást eredményez a vállalatnak. Igazán érdemes lenne az egészségfejlesztésen belül a munkahelyi sportra is többet fordítani, a munkahelyi sportot befektetésként kezelni és akkor talán nem veszne el éves szinten 146 millió munkanap az EU-ban különféle betegségek miatt, és a termelékenység is növekedne.

8. táblázat: A szabadidősport hatása a vállalatra és az egyes hatások hozzájárulása a nemzetgazdasági versenyképességhez

Szabadidősport hatása a vállalatra	Nemzetgazdasági versenyképességhez való hozzájárulás
Kevesebb munkahelyi hiányzás/betegség/baleset	A rendelkezésre álló munkaerő, és termelékenységének növekedése
Nagyobb teljesítmény (elégedettebb, motiváltabb dolgozók)	Munkaerő termelékenységének növekedése
Munkában fontos transzferálható képességek/készségek fejlesztése	

Forrás: saját szerkesztés

4.2.3 Makrogazdasági szint

Ha sportolnak az emberek szabadidejükben, egészségesebbek lesznek, így kisebb teher hárul az egészségügyre, a társadalombiztosításra. A gyógyításra fordított összegek mellett elkerülhető a betegség okozta jövedelemkiesés, valamint a jó kondíció nagyobb termelékenységhez vezethet. A szabadidőspont munkahelyeket, adóbevételeket is teremt, fogyasztást generál.

Harmath és Czárán [2006] szerint lakosság jobb egészségi színvonala négy tényező mentén hat a gazdaságra és a társadalomra:

- nagyobb termelékenység,
- jobb munkaerő ellátás,
- jobb készségek,
- a fizikai és szellemi tőkébe való befektetés révén megnövekvő tartalékok.

A rossz egészségi állapotnak három fajta költségét különböztethetjük meg: a közvetlen, a közvetett, illetve a „puha” költségeket. Közvetlen költségek a gyógyulás, illetve a betegséggel összefüggő közvetlen pénzkifizetések költségei, úgymint a kezelés összes költsége, a táppénz, valamint a rokkantnyugdíj. A közvetett költségek alatt a betegség miatt kiesett termelést értjük. Ide tartoznak azok a veszteségek is, amelyek a nem tökéletes egészségi állapotú dolgozó csökkent teljesítményéből fakadnak (ezt szokták presenteeism-nek is nevezni, azaz a dolgozó jelen van, de kevésbé termelékeny, kevésbé hatékony), és ami veszteség a többszöröse lehet a betegség miatti hiányzásokból eredő veszteségeknek. A betegség „puha” költségei mindazok a nem számszerűsíthető költségek, amit a fájdalom, a szenvedés, a betegségből fakadó egyéb, pszichés terhek jelentenek (Kollányi-Imecs, [2007]).

Magyarországon 2005-ben a betegségek gazdasági terhei folyó áron összesen több mint 2526 milliárd forintot tettek ki, amely az akkori GDP 11,49 százaléka volt, ennek majd 83 százalékát a közvetlen költségek tették ki, és a teljes teher finanszírozását 61 százalékban az állam vállalta magára. 2009-ben ugyanezen adatok: 3019 milliárd forint, az adott évi GDP 11,6 százaléka, ennek 84 százaléka a közvetlen költség, és az állam szerepe 65 százalékra nőtt a finanszírozásban (Ács et al., [2011]). Ács és szerzőtársai [2011] szerint az inaktivitás táppénz költségei a fizikai inaktivitás 10 százalékpontos csökkenésével várhatóan átlagosan 1,8 milliárd forinttal lennének kevesebbek Magyarországon, ami átlagosan 573 175 táppénzes nap megtakarítást eredményez éves szinten.

Kanadai kutatók (Staines et al., [2003]) összességében azt mutatták ki, hogy ha 1 dollárt

áldoznak egy ember mozgására, 2-5 dollár a megtérülés tíz éves időtávot vizsgálva. A kanadai kutatáshoz hasonlóan az amerikai betegségmegelőzési központ is felismerte, hogy jó befektetés a szabadidősport. Szerintük "minden dollár, amit a fizikai aktivitás népszerűsítésére fordítanak, három másikat fial". Az Egészségügyi Világszervezet [2003] „Health and development through physical activity and sport” (Egészség és fejlődés a fizikai aktivitás és sport által) címmel kiadott dokumentumában megállapítja, hogy minden fizikai aktivitásba fektetett dollár összességében 3,2 dollár megtakarítást jelent az egészségügyben.

A fizikai aktivitás hiánya miatti rossz egészségügyi állapotnak köszönhetően csökken a várható élettartam, ezért a munkavállaló kevesebb ideig van jelen a munkaerőpiacon, így kevesebbet termel a gazdaság számára. Az élet társadalmi értéke pedig számokban nehezen mérhető, de veszteséget szenved el a társadalom, az biztos. Az America National Institute of Health adatai szerint az összes elhalálozásnak és a halált okozó betegségeknek 16,6 százalékban a fizikai inaktivitás az oka (CDC, [2004]). A szabadidősport által csökkenthető a halálozási és rokkantsági ráta (Staines et al., [2003]). Becslések szerint a fizikai inaktivitás évente körülbelül 600 000 halálesetért felelős az Európai Unióban és további 5,3 millió egészséges életév elvesztéséhez vezet évente az idő előtt bekövetkező rokkantság és egészségromlás következtében (Edwards – Tsouros, [2006]). Nordhaus [2002], (idézi Ács et al., [2011]) számításai szerint egy megmentett életév értéke hárommillió dollár.

A sportolás értelmes szabadidő-eltöltés, ahol le lehet vezetni a fölös energiákat. A szabadidősportban való részvétel növekedésével csökkenhet a bűnözés, a huliganizmus, így a rendfenntartás költségei is és ezzel együtt javulhat a társadalom többi tagjának közérzete Oakley – Rhys, [2008]).

A sport előmozdítja a különböző kultúrák közötti párbeszédet és segít küzdeni a diszkrimináció különböző formái ellen. Nemzetközileg elismert közgazdászok szerint önfenntartó gazdasági növekedést a társadalmi tőkébe történő beruházás eredményezhet (Jenei-Kuti, [2011]). Ez két dolgot jelent: olyan fejlesztéseket kell eszközölni, amelyek emelik a társadalom tagjainak iskolázottsági színvonalát és kulturáltságát, javítja az egyének egészségi állapotát és szociális helyzetét, valamint közösségépítést. A szabadidősport felfogható közösségformáló erőként, a szociális kohézió, a közösségi szellem erősítőjeként, hozzájárulhat egy helység társadalmi-szociális fejlődéséhez, a társadalmi tőke növekedéséhez (Oakley – Rhys, [2008]).

Barro a lakosság egészségi állapotát a gazdasági teljesítmény, a gazdasági növekedés egyik legfontosabb indikátorának tartja (Barro, [1997], idézi Ács et al., [2011]). A várható élettartam 1 százaléknyi növekedése 4 százalékkal növeli a GDP-t (Bloom-Canning, [2000]). Az OECD szerint is a humán tőke meghatározó tényezője a termelékenységnek (Chikán-Czakó, [2009]).

A fejlett és kevésbé fejlett országok közti nemzetgazdasági versenyképességbeli különbségek magyarázatában egyértelműen meghatározó a humán tőke szerepe (Palócz, [2006]). Hasonlót állít Suhrcke et al. [2005]) az Európai Bizottság egy 2005-ös tanulmányában. Többen is bizonyították, hogy a humán tőke a képzés mellett az egészségi állapot javításával növelhető. Az egészségi állapot fejlesztésének és karbantartásának legjobb eszköze a szabadidőben végzett aktív sporttevékenység.

Megvizsgáltuk az 5. táblázat első és negyedik klaszterének országait, sportolás és versenyképesség kapcsolatát kutatva (15. táblázat). Az Eurobarometer kutatás adatai alapján feltüntettük a nem mozgók arányát (és a rendszeresen valamint a bizonyos rendszerességgel mozgók arányát is, bár ezek nem egyértelműen definiáltak), az első klaszter országai 6 százalék és 29 százalék között (az átlag 16 százalék), a negyedik klaszterben 35 százalék és 58 százalék között van (az átlag 48,8 százalék) a soha nem mozgók aránya. Megvizsgáltuk az egyes országok Human Development Indexét (HDI) és versenyképességi indexeit is, egyrészt a GCI-t (Global Competitiveness Index), másrészt a WCY (World Competitiveness Yearbook) 2009-es adatait. Az első klaszter országai, Szlovéniát kivéve a HDI és a versenyképességi rangsorok első 20 helyezettjében vannak mindhárom rangsor esetében. A negyedik klaszter országai 33. és 84. közötti helyezésekkel bírnak (az átlaghelyezések az első klaszter országai esetében HDI: 12,6.; WEFORUM: 15,6. és IMD: 14,8., a negyedik klaszter országai esetében HDI: 57,3.; WEFORUM: 62,3. és IMD: 43,5.). Azokban az országokban, ahol a társadalom nagy arányban sportol, és sokat költenek szabadidősportra, jobb helyezést érnek el a HDI rangsorban és a versenyképességi rangsorokban. Persze a versenyképesebb gazdaságokban sokkal inkább meg tudják maguknak engedni az emberek a szabadidőben való sportolást és a sportjavakra, sportszolgáltatásokra való költést (ha megnézzük az egy főre jutó GDP-t, azt láthatjuk, hogy jóval magasabb az 1. klaszter országaién), és számos egyéb tényező is hat, de azt állíthatjuk, hogy *a szabadidősport a humán tőkére, az emberek testi-lelki egészségére, képességeire, termelékenységére biztosan pozitív hatással bír.*

Az Eurobarometer adatai szerint a soha nem sportolók 56 százaléka küzd rendszeresen számlafizetési gondokkal. Humphrey és Rusedski ([2006], idézi Paár, [2011b]) adatai szerint minden plusz 10 000 dollár 1 százalékkal növeli a fizikai aktivitásban való részvétel valószínűségét. Ugyanakkor kutatásaik szerint a fizikai aktivitással töltött idő mennyiségére a nagyobb jövedelem csökkenő hatással bír. Downward és Riordan ([2007], idézi Paár, [2011b]) arra a megállapításra jutottak, hogy az egyén jövedelmi helyzete a szabadidősportban való részvételre semmilyen hatással nem bír. Egy portugál felmérés szerint mindössze 6,5 százalék sportolna többet, ha több jövedelme lenne (Santos-Viseu, [2001], idézi Paár, [2011b]).

9. táblázat: Számok, rangsorok: Sportolás, HDI, versenyképesség, GDP

	Soha nem mozgók aránya (rendszeresen + bizonyos rendszerességgel mozgók aránya) (%), Eurobarometer 2009	HDI helyezés 2009	GCI- WEFO- RUM helyezés 2009-10	WCY- IMD helyezés 2009	Egy főre eső GDP (USD) 2009
1. klaszter országai					
Svédország	6 (22+50=72)	7.	4.	6.	43 668
Finnország	7 (17+55=72)	12.	6.	9.	44 481
Szlovénia	22 (13+39=52)	29.	37.	32.	24 111
Ausztria	29 (5+33=38)	14.	17.	16.	45 686
Norvégia	na	1.	14.	11.	78 178
Átlag	16 (14,25+44,25=58,5)	12,6.	15,6.	14,8.	47 224,8
4. klaszter országai					
Szlovákia	35 (5+25=30)	42.	47.	33.	16 282
Lengyelország	49 (6+19=25)	41.	46.	44.	11 303
Románia	49 (8+13=21)	63.	64.	54.	7 523
Magyarország	53 (5+18=23)	43.	58.	45.	12 914
Bulgária	58 (3+10=13)	61.	76.	38.	6 223
Törökország	na	79.	61.	47.	8 711
Macedónia	na	72.	84.	na	4 546
Átlag	48,8 (5,4+17=22,4)	57,3.	62,3.	43,5.	9643

Forrás: saját szerkesztés

Összességében azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a magasabb arányú szabadidőben való sportolás nemcsak következménye a versenyképesebb gazdaságnak, hanem kiváltója is. Palócz is hasonlóan állít, szerinte a magasabb színvonalú egészség következménye és egyben kiváltója is a versenyképesebb gazdaságnak. Az egészség, a sportolás tehát szoros kölcsönhatásban áll a nemzetgazdasági versenyképességgel, amihez megfelelő gazdaság- és társadalompolitikát társítva egymást erősítő pozitív hatással bírnak. A humán tőke a gazdasági növekedés endogén tényezője, tehát valamiképpen gazdasági közpolitikai eszközökkel befolyásolható. (Chikán-Czakó, [2009]).

Az Európai Bizottság 2004-es Versenyképességi jelentése is hangsúlyozta, hogy az egészség a munkaerő produktivitásának növelése és a foglalkoztathatók számának bővülése révén jelentős szerepet játszik a gazdasági növekedés biztosításában.

10. táblázat: A szabadidősport hatása a társadalomra/gazdaságra és az egyes hatások hozzájárulása a nemzetgazdasági versenyképességhez

Szabadidősport hatása a társadalomra/gazdaságra	Nemzetgazdasági versenyképességhez való hozzájárulás
Csökkenő egészségügyi kiadások és táppénzkiadások, egészségügyi állapot javulása	Gazdaság termelékenységének, GDP-nek a növekedése
Csökkenő betegség okozta jövedelemkiesés	
Csökkenő halálozási és rokkantsági ráta, növekvő várható élettartam	Gazdaság termelékenységének, GDP-nek és a várható élettartamnak növekedése, halálozási rátának csökkenése
Csökkenő bűnözés, huliganizmus, vandalizmus és rendfenntartás költségei	Társadalmi tőke fejlesztése - jó és biztonságos társadalmi környezet megteremtése
Közösségformálás	Társadalmi tőke (szociális kohézió) fejlesztése
Új munkahelyek	Gazdaság termelékenységének, GDP-nek a növekedése
Növekvő fogyasztás és bevételek sportturizmusból, utazásból, közlekedésből	GDP növekedése

Forrás: saját szerkesztés

Mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy a tanulmány nem bontja csoportokra a szabadidősportot, az egyes sportok (egészségssport, élménysport, egyéni sport, csapatsport, egyesületben űzött vagy üzleti alapú szolgáltatóban űzött, stb.) természetesen különböző társadalmi-szociális, egészségügyi és gazdasági hatásokkal bírnak.

Tekintetbe kell vennünk például, hogy a legtöbbször által űzött sportágak - fitness, testépítés, kerékpár, futás, úszás, futball - között csak egyetlen egy csapatsportág található, a sport individualizálódott, és egy egyéni sport kevéssé képes a közösségteremtésre, mint egy csapatsport. A legtöbb üzleti alapon működő szolgáltató a következő sportágakban található: fitness, tenisz, kerékpár, futás, lovaglás, tánc, futball, azaz ezek a sportágak tudnak üzleti alapú bevételeket, költségeket generálni és a GDP-hez közvetlenül hozzájárulni. A sportszer, sporteszköz, sportruházat kereskedelemben a fitnesshez, kerékpározáshoz, futáshoz, túrázáshoz és a hegyi és téli sportokhoz (sí) kötődő termékek fogynak leginkább. Nyilván más a fent említett sportok egészségügyi, élettani hatása, mint mondjuk a sakké, vagy a sárkányrepülésé, vagy egyéb extrém sportoké. Az úgynevezett aerob sportok a "legegészségesebb sportok". Ezeket egészségssportnak is nevezik, (csak néhány példát hozván, a futás fogyasztó hatású, a biciklizés állóképességet, reflexeket, egyensúlyérzékletet fejleszt, az úszásnál nincs ízületi terhelés, a testtartást, valamint a tüdő, a szív és a keringési rendszer teljesítőképességét is javítja), amelyeket ha 30-60 percig kis-közepes intenzitással űzünk hetente többször, sokat tehetünk hosszú távon az egészségünkért. Ezzel szemben az élménysportokat (extrém sportokat, például vadvízi evezés, siklóernyőzés, vagy kalandssportokat, például búvárkodás) sok esetben a pillanatnyi jó érzésért, kikapcsolódásért űzzük elsősorban. Az extrém sportoknál sokszor felvetődik a sérülések kockázata és a sérülésekből adódó extra egészségügyi kiadások.

5 Összegzés

Tanulmányunkban bemutattunk a versenyképesség értelmezésének gazdasági és sporttal kapcsolatos vetületeit. Külön kitértünk a versenyképesség értelmezésére és empirikus bemutatására a sportgazdasági és a sportszakmai versenyképesség esetében és kezeltük a hivatásos sport és a szabadidőssport kérdéseit. Az empirikus kutatásunk kiterjedt Magyarország és a környező országok versenyképességi indexeire, sportszakmai versenyképességére (amit az olimpiákon elért érmekkel, illetve azok pontértékével mértünk) és a sportszakmai versenyképességet meghatározó gazdasági tényezőkre egyaránt. Az empirikus kutatás eredménye szerint sajnálatos módon hazánk történelmi

sportszakmai versenyképessége az ezt meghatározó gazdasági és társadalmi tényezők alapján jelenleg nem reális, sőt az elmúlt évek romló tendenciáit támogatják az eredmények és az összehasonlítási csoporton belül inkább a visszacsúszást, mint a javulást indikálják a londoni olimpián.

Bemutattuk a szabadidősport és a versenyképesség lehetséges kapcsolódási pontjait, egyéni, vállalati és össztársadalmi szinten egyaránt. Röviden közöltünk fizikai aktivitásról, betegségekről, elhízottságról, várható élettartamról, egészségügyi kiadásokról, sportra való költségekről, GDP-ről, versenyképességi rangsorokban szereplő helyezésekről adatokat, és ezen adatok közötti összefüggéseket. Ha az egyén sportol szabadidejében, azáltal fejleszti az egészségi állapotát és képességeit, ami neki egyéni szinten is versenyelőnyt jelent, valamint nemzetgazdasági szinten javulhat az ország humán tőke minősége, a várható élettartam, az egészségügyi, halálozási, életminőségi mutatóink, növekedhet a termelékenység, a GDP. Ha a vállalatok szánnak erőforrásokat a munkahelyi sportra, a rendelkezésre álló munkaerő mennyisége és a munkaerő termelékenysége is növekszik, ami a vállalati és a nemzetgazdasági versenyképességet is növeli. Össztársadalmi szinten a szabadidősport előnyei, hogy csökkennek az ország egészségügyi kiadásai, csökken a betegség okozta jövedelemkiesés, a halálozási és rokkantsági ráta, mindezek növelik a gazdaság termelékenységét és a GDP-t, valamint a várható élettartamot. A társadalmi tőke is fejleszthető a szabadidősport által, egyrészt a huziganizmus, a bűnözés visszaszorulhat, másrészt a szabadidősport közösségformáló erő. A GDP növekedéséhez a sportturizmusból, utazásból, közlekedésből adódó fogyasztás és bevételek, valamint a szabadidősport által teremtett munkahelyek is hozzájárulhatnak. A szabadidősportnak egyértelműen szerepe lehet a versenyképesség előmozdításában, szinte valamennyi értékteremtő tényezője kapcsolatba hozható a nemzetgazdasági versenyképességgel.

További kutatási irányként mindenképpen előnyös lenne kidolgozni egy nem az olimpiai érmeken és pontokon nyugvó új sportszakmai versenyképességi mérőszámrendszert a hivatásos sportban. Ehhez érdemes lehet a sportágakat csoportosítani, különféle szempontok alapján, és az egyes versenyrendszereket is megvizsgálni. Ezen felül a hivatásos sport regionális szintű versenyképességének vizsgálata is érdekes új irány lehet, amelyhez a különböző regionális versenyrendszerek jó táptalajt képezhetnek.

További kutatási irány a szabadidősportok csoportosítása, és az egyes csoportok hatásának vizsgálata a versenyképességre.

További irány a két terület – a hivatásos sport és a szabadidősport – összekapcsolása is. Előnyös lenne megteremteni az átjárhatóságot a két terület között. Meg kellene vizsgálni az

összekapcsolódás lehetőségeit, mikéntjeit, valamint hogy ez a szinergia hogyan tud hozzájárulni az egyes sportágak és a nemzetgazdaság versenyképességéhez.

Irodalomjegyzék

Ács P. – Hécz R. - Paár D. – Stocker M. [2011]: A fittség (m)értéke; Közgazdasági Szemle, LVIII. évf., 2011. július–augusztus 689–708.

Andorka R. [1997]: Bevezetés a szociológiába; Osiris Kiadó, Budapest

Bernard, A. B. – Busse, M. R. [2004]: Who Wins the Olympic Games: Economic Resources and Medal Totals. In: The Review of Economics and Statistics, Vol. 86, No.1, feb. 2004, pp. 413-417

Bloom, D. – Canning, D. [2000]: Health and wealth of nations; Science, 287(5446), 1207-1208.

Boda Gy. [2010]: Hatékony vállalat, hatékony társadalom a számok tükrében. In: Hatékony piac, hatékony vállalat (szerkesztette: Reszegi László – Wimmer Ágnes). Alinea Kiadó, Budapest, 2010 p. 311-367

Budai E. [1999]: Sport(t)örvényben fuldokolva; Új Folyam, 8(3-4), 20-33.

Chikán A. [1995]: A versenyképesség fogalmáról. Kézirat, Versenyben a világgal kutatási program, BKE Vállalatgazdaságtan Intézet, Budapest

Chikán A. [2006]: A vállalati versenyképesség mérése. In: Pénzügyi Szemle, Vol. 51, Nr.1 p. 42-57.

Chikán A. [2008]: National and Firm Competitiveness: A General Research Model. Competitiveness Review, 18.(1./2.), 20-28.

Chikán A. [2009]: A közgazdaságtudomány és a magyar sport. Sporttudományi Konferencia a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Sporttanács szervezésében, Budapest, 2009. október 9.

Chikán A. – Czakó E. [2009]: Versenyben a világgal – vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén. Akadémia Kiadó, Budapest, 2009

Cohen, S. C – Tyson, L. D'A. – Teece, D. J. – Zysman, J. [1984]: Competitiveness. In: The Report of the President's Commission on Competitiveness. Volume III. 1984.

Csillik P. [2008]: Sok vagy kevés a magyar arany? <http://index.hu/velemenyt/jegyzet/gdparany/> letöltés:

2011-11-22

Czakó E. [2004]: Miért versenyképes a versenyképesség? – a versenyképességi listák újdonságai. IN. Czakó E. – Dobos I. – Kőhegyi A. [2004]: Tanulmányok Chikán Attila tiszteletére – Vállalati versenyképesség, logisztika, készletek. BKÁE, Vállalatgazdaságtan Tanszék, Budapest

Czakó E. – Gáspár J. [2007]: Vállalatok nemzetközivé válása és a versenyképesség. In: Bartek-Lesi M. – Bartók I. – Czakó E. – Gáspár J. – Könczöl E. (szerkesztő) – Pecze K. [2007]: Vállalati Stratégia. Alinea Kiadó, Budapest, 2007

Dézszy J. [2006]: Egészséggazdaságtan egy kissé másképpen; Springmed Kiadó, Budapest

Edwards, P. – Tsouros, A. [2006]: The Solid Facts: Promoting physical activity and active living in urban environments: The Role of Local Governments; WHO European Office, Geneva.

Egészségjelentés[2010],http://www.egeszsegmonitor.hu/dok/Osszefoglalo_Egeszsegjelentes_2010.pdf,
letöltés: 2011-11-16

EUROSTAT [2011]: European Health Interview Survey 172/2011

Haramth Gy. – Czárán E. [2006]: Az egészség szerepe az Európai Unió országainak gazdaságában; Egészségügyi Gazdasági Szemle, 44., 14-17.

Henderson, K.A. [2009]: A paradox of sport management and physical activity interventions; Sport Management Review, 12(2), 57–65.

IMD [2007] World Competitiveness Yearbook.

Jenei Gy. – Kuti É. [2011]: A versenyképesség javítását, a gazdaság fejlődését közvetlenül segítő nonprofit szervezetek problémái. Műhelytanulmány. BCE Vállalatgazdaságtan Intézet, Versenyképesség Kutatóközpont, Budapest

Kollányi Zs. – Imecs O. [2007]: Az egészség – befektetés. Az egészségi állapot hatása a gazdasági teljesítőképességre és az életminőségre; DEMOS Magyarország Alapítvány, Budapest

Krugmann, P. [1994]: Competitiveness – A dangerous obsession. In: Foreign Affairs, March/April, 1994 p.28-44

Laki L. – Nyerges M. [2004]: A fiatalok sportolási szokásainak néhány társadalmi összefüggése; Magyar Sporttudományi Szemle, 2004/2-3., 5-15.

Lechner, M. [2009]: Long-run labour market and health effects of individual sports activities; Journal of Health Economics, 28 (4), 839-854.

Mitchell, H. – Stewart, M. F. [2007]: A competitive index for international sport. In: Applied Economics, Vol. 39, 2007 p. 587-603

Nana, G. – Sanderson, K. – Goodchild, M. [2002]: Economic impact of sport; Business and Economic Research Ltd., Wellington

Neck, C.P. – Mitchell, T.L. – Manz, C.C. – Cooper, K.H. – Thompson, E.C. [2000]: Fit to lead: is fitness the key to effective executive leadership? Journal of Managerial Psychology, 15(8), 833-40.

Némethné G. A. [2010]: A kis- és középvállalatok versenyképessége – Egy lehetséges elemzési keretrendszer; Közgazdasági Szemle, LVII. évf., 181–193.

Oakley, B. – Rhys, M. [2008]: The Sport and Fitness Sector; Routledge, New York

OECD [2009]: Health at a Glance, <http://www.oecd.org/dataoecd/55/2/44117530.pdf>, letöltés 2011-11-16

Paár D. [2010]: A magyar sportfogyasztás dinamikája – „Sportkultúra – hagyomány és megújulás” VII. Országos Sporttudományi Kongresszus konferencia-kiadványa, Budapest, MSTT

Paár D. [2011a]: Az európai országok sportfogyasztásának és életminőségének összefüggései; Konferencia-előadás, Győr, 2011.05.18-20.

Paár D. [2011b]: A jövedelemegyenlőtlenség és a jövedelmi szint hatása az életszínvonalra a sportfogyasztáson keresztül. In: Sportinnovációs Szakkönyv, a Magyar Sporttudományi Társaság Sportinnovációs Szakbizottságának kiadványa, Budapest

Palócz É. (szerk., [2006]): Egészségügy és versenyképesség; Tanulmány, Kopint-Datorg Rt., Budapest

Pataki Gy. [2007]: A sport helye és jelentősége a magyar fiatalok életmódjában a 21. század küszöbén; Szakdolgozat, BCE, Budapest

Pécsistop.hu: A pekingi olimpiánál jobb szereplést remél a MOB főtárgya <http://www.pecsistop.hu/articles/article.php?id=953907> letöltés 2011-11-22

Pincési L. [2011]: Fényes magyar szereplést jósol Londonra az olimpiai szimulátor. <http://www.origo.hu/sport/20110404-feny-es-magyar-szereplest-josol-londonban-az-olimpiai-szimulator.html> letöltés: 2011-11-22

Schmitt P. – Kamuti J. – Molnár Z. [2008]: Beszámoló a pekingi olimpiai szereplésről. [http://bmxhungary.hu/uploads/pekingi_mob_beszamolo\[1\].pdf](http://bmxhungary.hu/uploads/pekingi_mob_beszamolo[1].pdf) letöltés: 2011-11-22

Special Eurobarometer [2010]: Sport and Physical Activity. TNS Opinion & Social, Brussels

Staines, N. – Prince, I. – Oliver, D. [2003]: The Economic Impact of Physical Activity in Ontario,

www.line.ca/lin/recource/html/econom.htm, letöltés: 2003. december

Stocker M. [2010]: Közös értékteremtés a tudás-intenzív vállalatoknál – A hivatásos magyar sportvállalatok esete. Ph.D. disszertáció tervezet, Budapesti Corvinus Egyetem, 2010

Suhrcke, M. – McKee, M. – Arce, R.S. – Tsołova, S. – Mortensen, Y. [2005]: The contribution of health to the economy in the European Union; Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg

Tuyckom, C.V. [2011]: Macro-environmental factors associated with leisure-time physical activity: A cross-national analysis of EU countries. Scandinavian Journal of Public Health, 39: 419–426

UNDP, [2008]: Human Development Report, [2008]. Geneva: UNDP.

Vass Z. – Molnár P. [2007]: Rémálom vagy valóság - A társadalmi megújulás lehetőségei Magyarországon 2025-ig; Kézirat, Budapest

WEF [2010]: The Global Competitiveness Report 2010-2011. World Economic Forum, Genova, 2010.

WHO [2010]: http://www.who.int/whosis/whostat/EN_WHS10_Full.pdf, letöltés: 2011-11-22

Zinnes, C. – Eilat, Y. – Sachs, J. [2001]: Benchmarking competitiveness in transition economies. In: Economics of Transition, Volume 9, Nr. 2 p. 315-353

Melléklet

M.1. A versenyképesség szintjei és összetevői

Versenyképesség szintjei	A versenyképesség tényezői			Viszonyítás
	Hosszú távú eredményes működés feltételei	A legfontosabb érintett csoportok	A legnagyobb kockázatvállalók	Benchmark
Termék	Fizetőképesség kereslet A termelési és értékesítési költségek kézben tartása	<i>Fogyasztók:</i> érték <i>Vállalat:</i> árbevétel	<i>Felsővezetők:</i> nyereség	Hazai vállalatok termékei, exportpiacok termékei, importtermékek
Vállalat	Kettős értékteremtés és változóképesség folyamatos fenntartása	<i>Felsővezetők:</i> cash-flow, tulajdonosi érdekeltség <i>Alkalmazottak:</i> jövedelem, munkaposzt, légkör	<i>Tulajdonosok:</i> A befektetett tőke hozama <i>Felsővezetők:</i> presztízs, jövedelem	Hazai vállalatok, nemzetközi vállalatok, illetve érdekeltségeik
Iparág	Fogyasztói igény Technológiai megújulás	<i>Vállalatvezetés:</i> vállalatok fennmaradása; <i>Munkavállalók:</i> munkahelyek <i>Beszállítók:</i> piac <i>Vevők:</i> termékek, szolgáltatások	<i>Felsővezetők és tulajdonosok:</i> fennmaradás és növekedési lehetőségek	Külföldi vállalatok csoportjai
Nemzetgazdaság	Hosszú távú hatékony tényező felhasználás és megújítás	<i>Állampolgárok:</i> méltányos jövedelemelosztás és életszínvonal növekedés <i>Iparági és szakmai szervezetek:</i> hazai működés támogatása <i>Kormány:</i> egyensúly és növekedés	<i>Kormány:</i> politikai hatalom megtartása	Önmagához és hasonló fejlettségű országokhoz képest

Forrás: Czakó-Gáspár in Könczöl (szerk) [2007] p. 262

M.2. Magyarország és a környező országok az IMD versenyképességi rangsorában

IMD WCY	Összesített eredmény					IMD WCY	Gazdasági tényezők				
	2006	2007	2008	2009	2010		2006	2007	2008	2009	2010
1 Austria	13	11	14	16	14	1 Austria	27	21	17	18	19
2 Czech Republic	28	32	28	29	29	2 Czech Republic	23	29	20	25	30
3 Poland	50	52	44	44	32	3 Poland	46	41	31	39	25
4 Hungary	35	35	38	45	42	4 Hungary	37	38	39	33	41
5 Slovak Republic	33	34	30	33	49	5 Slovak Republic	47	42	32	34	55
6 Slovenia	39	40	32	32	52	6 Slovenia	33	24	25	21	43
7 Romania	49	44	45	54	54	7 Romania	41	35	35	32	48
8 Ukraine		46	54	56	57	8 Ukraine		43	50	55	56
IMD WCY	Kormányzati hatékonyság					IMD WCY	A gazdálkodás hatékonysága				
	2006	2007	2008	2009	2010		2006	2007	2008	2009	2010
1 Austria	15	10	20	24	27	1 Austria	5	11	15	12	12
2 Czech Republic	29	41	33	31	33	2 Czech Republic	30	36	34	36	40
3 Poland	50	52	49	44	36	3 Poland	52	52	50	50	38
4 Hungary	35	40	47	50	51	4 Hungary	33	41	45	52	47
5 Slovak Republic	22	37	31	34	41	5 Slovak Republic	31	28	26	26	43
6 Slovenia	43	43	43	38	53	6 Slovenia	44	43	42	39	57
7 Romania	46	45	48	49	50	7 Romania	50	50	47	56	49
8 Ukraine		48	52	56	56	8 Ukraine		46	52	53	54
IMD WCY	Infrastruktúra					Forrás: Saját szerkesztés az IMD WCY adatai alapján					
	2006	2007	2008	2009	2010						
1 Austria	12	13	13	13	10						
2 Czech Republic	25	27	24	25	26						
3 Poland	39	40	37	39	36						
4 Hungary	28	25	27	33	35						
5 Slovak Republic	37	38	36	37	40						
6 Slovenia	32	33	29	27	34						
7 Romania	48	42	43	53	43						
8 Ukraine		47	46	48	41						

M.3. Nyári olimpiák összegzése

Olimpia	Országok száma	Versenyszámok száma	Sportágak száma	Versenyzők száma
I. 1896, Athén	14	43	9	245
II. 1900, Párizs	19	86	14	1078
III. 1904, St. Louis	13	89	17	689
IV. 1908, London	22	107	20	2035
V. 1912, Stockholm	28	102	16	2437
VII. 1920, Antwerpen	29	152	18	2607
VIII. 1924, Párizs	44	126	20	2972
IX. 1928, Amszterdam	46	109	17	2884
X. 1932, Los Angeles	37	117	17	1333
XI. 1936, Berlin	49	129	20	3936
XIV. 1948, London	59	136	19	4092
XV. 1952, Helsinki	69	149	19	5429
XVI. 1956, Melbourne	67	145	19	3178
XVII. 1960, Róma	83	150	18	5313
XVIII. 1964, Tokió	93	163	20	5133
XIX. 1968, Mexikóváros	112	172	19	5498
XX. 1972, München	121	195	21	7121
XXI. 1976, Montreal	92	198	21	6043
XXII. 1980, Moszkva	80	203	21	5283
XXIII. 1984, Los Angeles	140	221	21	6802
XXIV. 1988, Szöul	159	237	23	8473
XXV. 1992, Barcelona	169	257	25	9368
XXVI. 1996, Atlanta	197	271	26	10332
XXVII. 2000, Sydney	200	300	28	10651
XXVIII. 2004, Athén	202	301	28	
XXIX. 2008, Peking	205	302	28	11028

Forrás: saját szerkesztés IOC adatok alapján

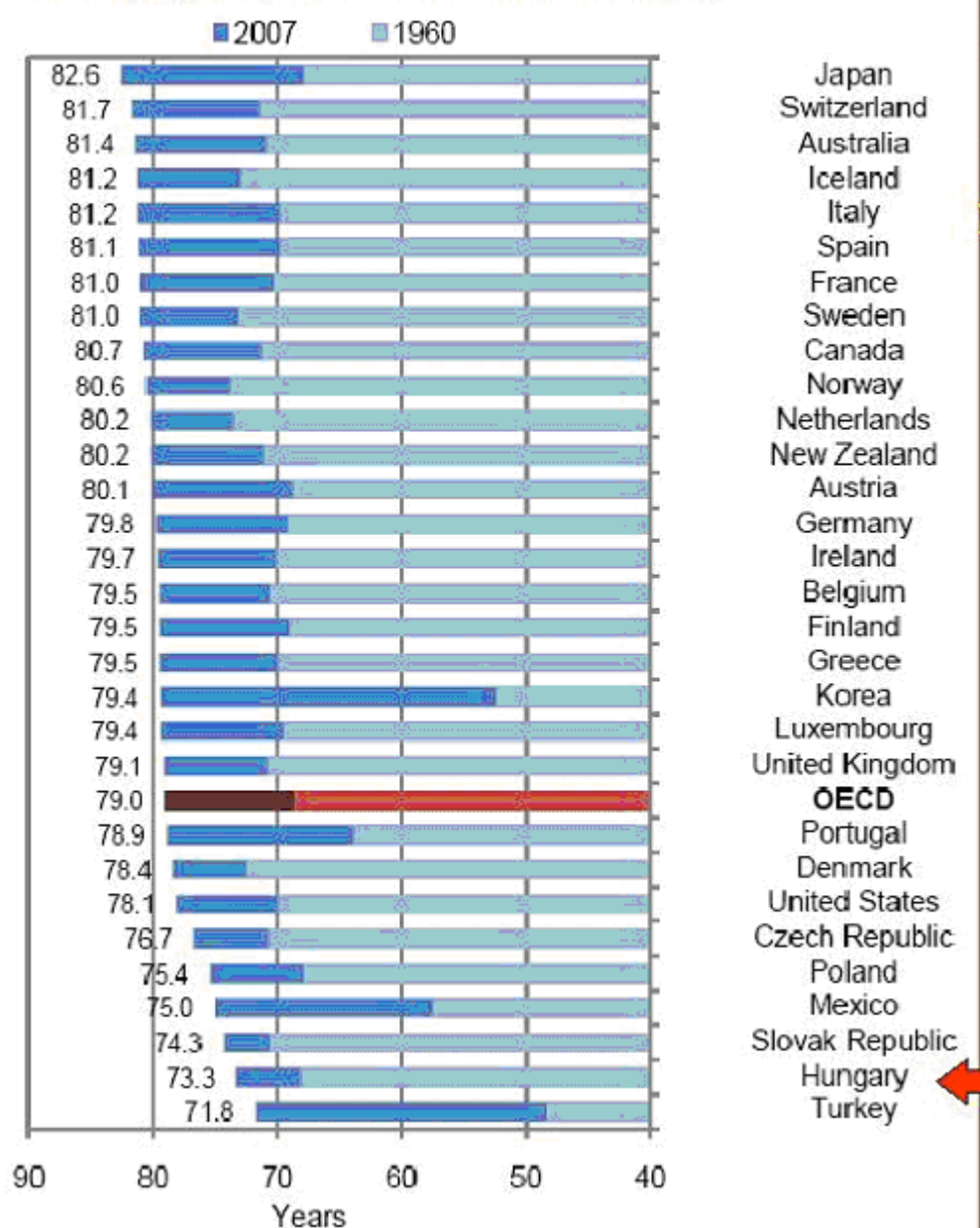
M.4. Egészségmutatók

Egészségmutató	magyar adat (%)	EU15 átlaghoz viszonyítva	V3 átlaghoz viszonyítva
Egészségüket rossznak vagy nagyon rossznak ítélik aránya	15	250%	140%
Napi tevékenységükben erősen korlátozottak aránya	11	170%	170%
Cukorbeteg aránya	7	120%	130%
Asztmában szenvedők aránya	6	80%	120%
Magasvérnyomásban szenvedők aránya	27	150%	120%
Mozgásszervi betegségben szenvedők aránya	33	150%	140%
Daganatos betegségben szenvedők aránya	2	70%	120%
Agyérbetegségben szenvedők aránya	5	220%	460%
Krónikus szorongásban, depresszióban szenvedők aránya	10	110%	100%

Forrás: Egészségjelentés, [2010]

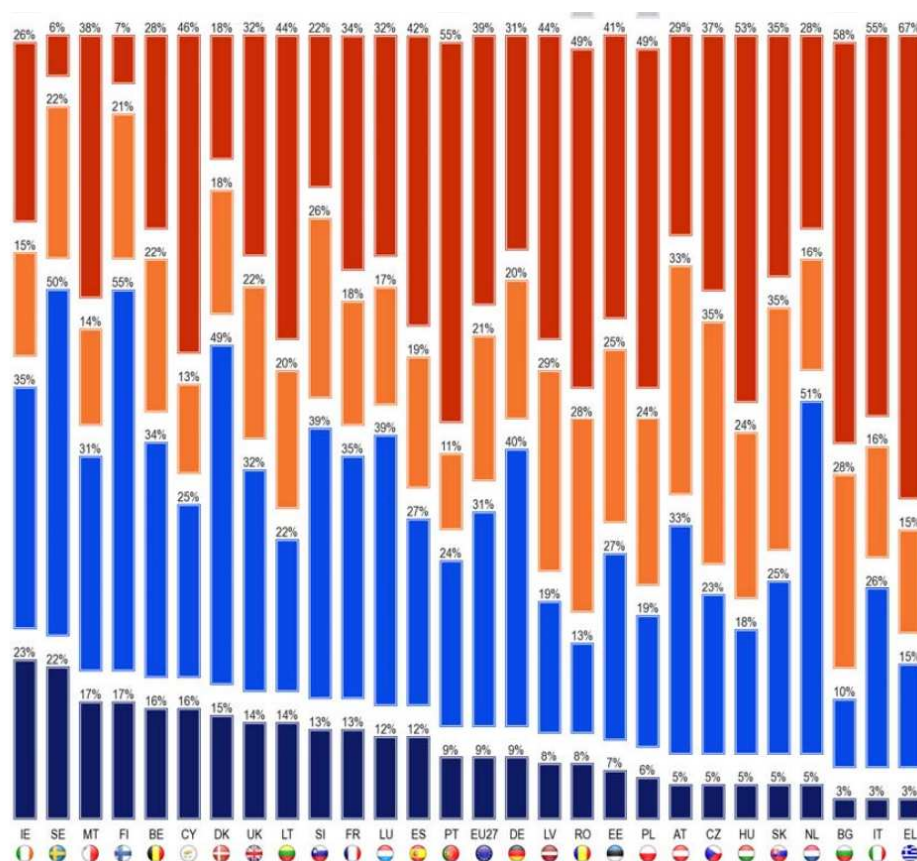
M.5. Születéskor várható élettartam

Születéskor várható élettartam alakulása
1960-2007 (vagy a legutolsó elérhető év adatai alapján)

Forrás: OECD, [2009]

M.6. Fizikai aktivitás gyakorisága

Forrás: Special Eurobarometer [2010]

M.7. *Rekreációra és kultúrára való költség*

Forrás: OECD

Jelen tanulmány a VERSENYKÉPESSÉG KUTATÁS MŰHELYTANULMÁNYSOROZAT kötetét képezi.
BCE Versenyképesség Kutató Központ
Kiadásért felelős: Chikán Attila igazgató
ISSN 1787-6915